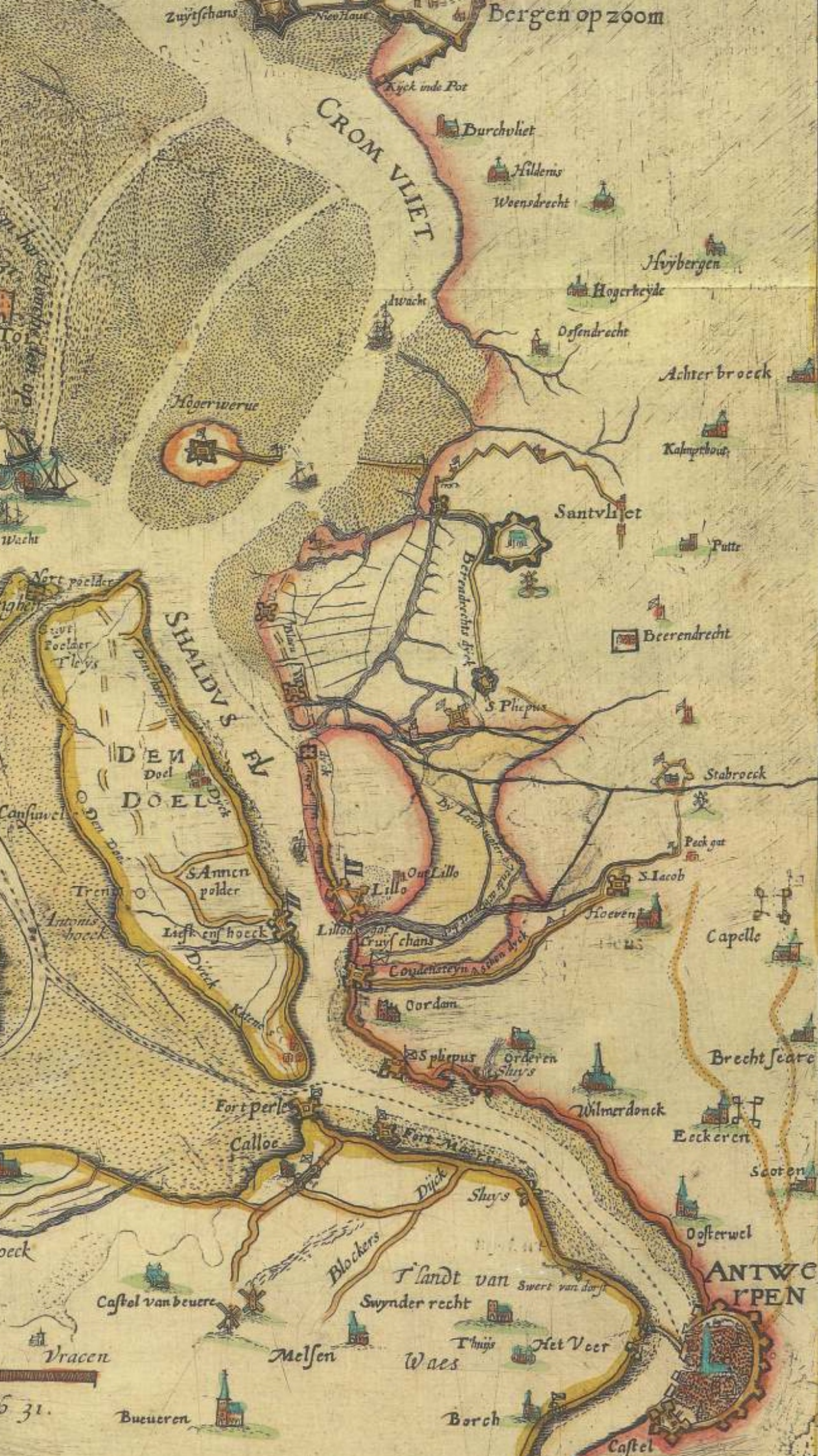

INHOUD:

TIJDING 2023-3

**CAFÉS IN WOENSDRECHT EN
HOGERHEIDE 1900-1940**
DEEL 11
PAGINA 3

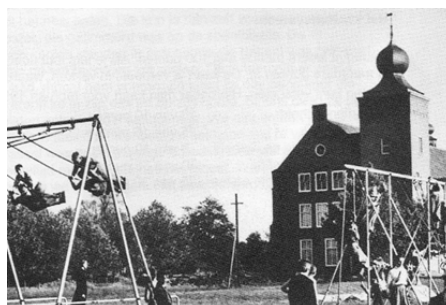
**MIJN HERINNERINGEN AAN DE LAATSTE
JAREN VAN DE ZELFSTANDIGE GEMEENTE
OSSENDRECHT, - DEEL 3**
PAGINA 24

**WEDERWAARDIGHEDEN RONDOM DE
STOOMZUIVELFABRIEK DE HOOP IN
HUIJBERGEN:**
FONS NELEN TREEDT OP DE VOORGROND
PAGINA 36

'EN NU NAAR KOSTSCHOOL'
PAGINA 44

IN MEMORIAM : JACQUES VAN DEN BUSSCHE
PAGINA 52

BOEKENTIP: 'DE EERSTE DAM'
PAGINA 54

Voorwoord

In deze Tijding eindigen drie series.

Louis Minnebach begint op pagina 3 aan zijn laatste deel (11) van serie *Cafés in Woensdrecht en Hoogerheide (1900-1940)*.

John van Dooren volgt op pagina 24 met zijn laatste (3e) deel van *Mijn herinneringen aan de laatste jaren van zelfstandig Ossendrecht*.

En Jan van Elzaker sluit zijn artikelenreeks over Huijbergen af met Fons Nelen, directeur van de melkfabriek en vader van o.a. redemptorist Piet uit de vorige Tijding. Pagina 36.

Verder vindt u in deze decembertijding op pagina 44 een tweede ingezonden reactie op onze oproep over een genoten opleiding bij de broeders van Huijbergen. Dit keer uit de memoires van Louis Michielsens, geschreven in 2011/2012.

Op pagina 52 een interview met John van Dooren en Fon van den Bussche, afgenomen door Willem de Weert, over oom/vader Jac van den Bussche die 11 juli van dit jaar is overleden. Hij is nog net 94 jaar geworden en met hem gaat een man verloren die veel aan onze heemkondekring heeft bijgedragen, vooral met zijn verhalen voor de Tijding.

En op pagina 54 nog een boekentip van Willem de Weert voor het nieuwste oorlogsboek *De eerste dam* van Robert Catsburg, verschenen afgelopen oktober.

Veel leesplezier.

De redactie

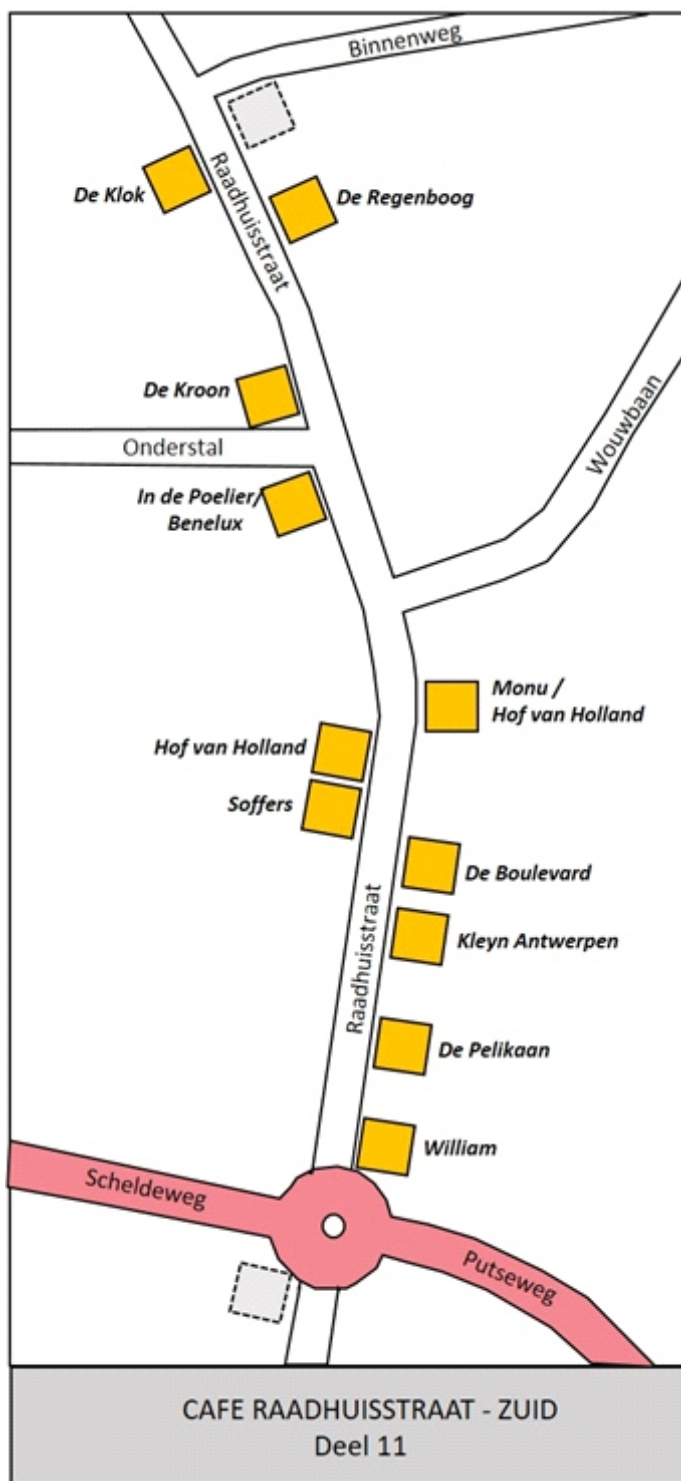
Inhoud:

- Voorwoordp. 02
- Cafés in Woensdrecht en Hoogerheide, deel 11, *Louis Minnebach*p. 03
- Mijn herinneringen aan de laatste jaren van de zelfstandige gemeente Ossendrecht,
- deel 3, *John van Dooren*p. 24
- Wederwaardigheden rondom de Stoomzuivelfabriek De Hoop in Huijbergen:
Fons Nelen treedt op de voorgrond, *Jan van Elzaker*p. 36
- En nu naar kostschool!, *Louis Michielsens*p. 44
- IM Jacques van den Bussche, *Willem de Weert*p. 52
- Boekentip: De eerste dam, *Willem de Weert*p. 54
- Informatie voor de lezer, *redactie*p. 56

Cafés in Woensdrecht en Hoogerheide (1900-1940)

Deel 11: Raadhuisstraat - Zuid

door Louis Minnebach

We komen aan de 11e etappe van onze tocht langs de cafés. In deze laatste aflevering gaan we er 11 af.

Van café de Klok (thans Wilbrink) tot aan William (tegenwoordig Boove en Beneeje).

De kerk en pastorie van Hoogerheide hebben altijd al een belangrijke plaats ingenomen in dit deel van de Raadhuisstraat. Deze heeft nog heel lang Dorpsstraat geheten.

In totaal hebben we dan 107 cafés bezocht; een ongelooflijk aantal tussen de jaren 1900 en 1940. Als je dat vergelijkt met het aantal, dat nu nog aanwezig is.....

Maar ja, we gaan maar gauw op weg voor onze laatste etappe....naar de 'goede oude tijd'?

CAFÉ DE KLOK

We starten deze aflevering midden in de Raadhuisstraat en gaan dan zo richting zuiden. Startpunt is bakkerij Wilbrink, vroeger was daar café De Klok gevestigd.

In het midden van de 19e eeuw staat er al een pand op deze plek. In 1881 wordt het herbouwd door de smid Monu, die het wat later overdoet aan de smid/kachelmaker Geers. Via Petrus van As komt het huis in 1887 in handen van broodbakker Henricus 'Henri' van der Poel (1863-1942), die in dat jaar trouwt met de hele jonge Belgische Susanna Sauter (1871-1953). Henri heeft een druk leven: 's nachts broodbakken en dan overdag nog voerman spelen, want met zijn sjees rijdt hij dokter De Bruijne regelmatig naar zijn patiënten.

Beeld van café De Klok. Op de zijruit staat, amper leesbaar, dat het een café (met) biljart is. Druk is het in ieder geval genoeg. En rijdt Henri daar met de sjees voor dokter De Bruijne?

Foto uit 1918. Poserend in de deuropening van De Klok. Naast de militairen herkennen we vlnr. zoon Louis van der Poel, Susanna van der Poel-Sauter en dochter Leonie.

En Susanna regelt de verkoop in de winkel en ondertussen bedient zij ook de café-kanten in De Klok. Dit café hebben ze ingericht met een biljart en is in 1905 zo'n 42 m² groot. In de Eerste Wereldoorlog zijn er ook militairen ingekwartierd, zodat dit voor meer klandizie zorgt. Ook de kinderen van Henri en Susanna dragen hun steentje bij, zowel in de bediening in het café als in de bakkerij. Tegen de tijd dat Henri 65 jaar wordt, wil hij stoppen met beide zaken. Café De Klok sluit in 1927 voorgoed haar deuren.

Voor de bakkerij zoekt hij een andere bakker. Die vindt hij in Josephus 'Jos' de Blok (geb. 1893) en zijn echtgenote Elisabeth Smit (geb. 1896), die het pand van hem huren. Maar die houden het maar 2 jaar vol en vertrekken dan naar Herentals (B).

In 1929 verkoopt Henri zijn bakkerij (al zonder café) aan Johannes 'Jan' van den Heuvel (1901-1969) en Josephina Poppelaars (1897-1991), die zich vol op de bakkerij concentreren. De Tweede Wereldoorlog deelt ook aan dit pand een tik uit, zodat er weer herbouwd moet worden.

Hun zoon Godefridus 'Frits' van den Heuvel (1930-2012) en echtgenote Johanna 'Annie' Verswijveren (1932-2017) nemen de zaak van vader over.

Momenteel is de bakkerij met winkel nog intact en verkoopt de familie Wilbrink dagelijks verse brood- en banketproducten.

CAFÉ DE REGENBOOG

We steken de weg schuin over. Tot voor enkele jaren stond daar de Rabobank. In vroeger tijden was hier De Regenboog gevestigd.

Vóór 1850 staat er al een huis op die plaats. Via de familie Hugens komt dit pand in 1879 in handen van dochter Johanna 'Jo' Hugens (1851-1943) en haar kersverse bruidegom Johannes Franciscus 'Frans' de Vraing (1850-1927). Zij trekken in dit pand, maar 12 jaar later breken ze het helemaal af en bouwen er een nieuw huis. Daarin nemen zij ook een café op en noemen het De Regenboog. Een mooie ruimte van 48 m² blijkt uit de drankvergunning van 1905. Maar lang blijven ze er daarna niet zitten.

Een nostalgisch plaatje uit 1910. Café De Regenboog en kolenhandel van de familie Schuurbiers. Op de foto de gaande en komende uitbaters: links Frans de Vraing, middenvoor Jo de Vraing-Hugens en tegen de gevel van het café links Marie Schuurbiers-Goossens met kinderen en rechts Piet Schuurbiers.

In 1910 worden Petrus 'Piet' Schuurbiers (1874-1953) en Maria 'Marie' Goossens (1877-1957) de nieuwe uitbaters. Zij komen net terug uit Duitsland en gaan hier aan de slag. Piet is een landbouwer en tuinder, die op deze plaats een kolenhandel opzet.

Piet en Marie weten goed wat de klanten nodig hebben. Dat blijkt ook uit het feit, dat schutterij De Eendracht hier jarenlang is gevestigd. In 1929 wordt er een groot toernooi gehouden op de terreinen achter het café.

Ook zorgen ze ervoor, dat er met de kermis een orgel opgesteld staat, in het inmiddels 52 m² grote café.

In de Tweede Wereldoorlog wordt het te veel. In 1942 doen Piet en Marie afstand van hun drankvergunning. Café De Regenboog wordt gesloten.

In 1949 komt hun zoon Petrus 'Piet' Schuurbijs (1913-1982) in de kolenhandel. Hij is getrouwd met Catharina 'To' van Hoek (1912-1989). Zij blijven in het pand wonen, tot zij het in 1981 overdragen aan de Rabobank.

Bij de brandweer

Piet Schuurbijs, in de volksmond ook Piet de Leut genoemd, was lid van de brandweer. Het gezin had al snel na de introductie een tv. Als één van de weinigen in het dorp. Op een avond kwamen de burens naar een film kijken. Piet had nogal wat gedronken en viel in slaap op de bank. In de film kwam plots een brandweerwagen met sirene. Piet schrikt wakker, pakt zo goed en kwaad als het kan zijn spullen en spoedt zich op zijn sokken naar de brandweerkazerne om daar half aangekleed zijn plicht bij de vrijwillige brandweer te gaan vervullen. Hij was er als eerste.....en enige.....

Die bouwen er in 1983 een groot bankgebouw, dat jaren mede het beeld van de Raadhuisstraat bepaalt. Enige jaren geleden is dit op haar beurt afgebroken om plaats te maken voor de uitbreiding van de Jumbo.

Het aanzicht verandert nogal snel....

CAFÉ DE KROON

We gaan verder de Raadhuisstraat op en op de hoek met de Onderstal vinden we ons volgende etablissement. Misschien destijds wel één van de meest bekende cafés: De Kroon. In later tijd in de volksmond bekend als Jans Montree.

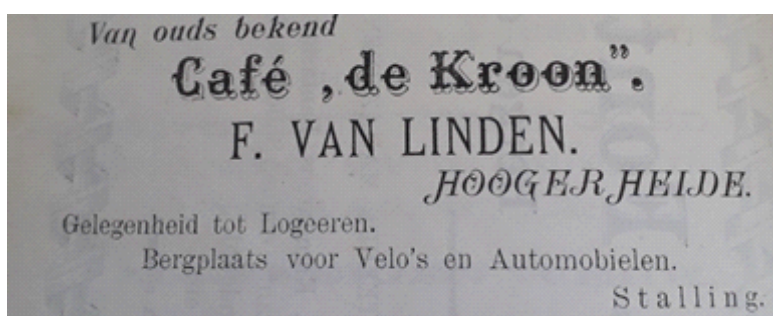
De familie Van Bekhoven staat al decennia bekend als tappers, als dochter Dymphna (1837-1917) met haar man Adrianus 'Adriaan' de Jong (1839-1898) het huis van haar ouders overneemt. We zitten dan in 1870. Ze breken het oude pand af en bouwen in 1874 een geheel nieuw. Daar kan 'koffiehuishoudster' Dymphna haar hartje ophalen in het café, dat in het huis is ondergebracht. Waarschijnlijk ontstaat dan de naam De Kroon.

In 1898 overlijdt Adriaan. Alleen verder gaan is voor Dymphna geen optie. Ze vertrekt naar Halsteren, maar komt enkele jaren later weer terug naar Hoogerheide. Koopt een stuk bouwgrond naast haar voormalige café De Kroon en bouwt daarop een dubbel huis (tegenwoordig Bei Hanneke en zorgkantoor).

Foto van café De Kroon zo rond 1900. Links van het café is nog net de aanzet van de Onderstal zichtbaar. Voor het huis ziet u aan de linkerhoek nog duidelijk de 'pissbak'.

Het café verkoopt Dymphna in 1900 aan Franciscus 'Frans' van Linden (1853-1935) en zijn vrouw Johanna van de Moer (1848-1924). Frans is naast veldwachter ook assuradeur. Hij bouwt het bedrijf mooi uit: twee voorlokalen van 22 en 40 m² en een opkamertje van 9 m². Bovendien krijgt hij een logementsvergunning, zodat het café in het dorp Hotel de Kroon ging heten.

In 1911 gaat Frans 'met pensioen' en draagt hij De Kroon over aan Johannes 'Jan' Kamoen (1875-1931), een koopman in granen en zijn vrouw Maria 'Marie' Leijs (1872-1945). (In aflevering 3 staan zij ook vermeld als uitbaters van café In den Hemel). Jan en Marie komen de Eerste Wereldoorlog met veel ingekwartierde militairen wel door.

1916. Beweging genoeg net voor Hotel De Kroon (1e huis links).

In 1919 worden Johannes 'Jan' de Backer (1874-1928) en Antonetta 'Net' Luijkx (1874-1949) de volgende uitbaters. Zij hebben de deur van De Gouden Appel op Korteven (zie afl. 5) achter zich dichtgetrokken en vestigen zich in De Kroon.

Al na 2 jaar, in 1921, wordt Franciscus 'Frans' Montree (1886-1977) de nieuwe eigenaar en uitbater van het café. Een jaar later trouwt hij met de veel jongere Johanna 'Jans' de Jong (1902-1986). Jans zal geschiedenis schrijven door bijna 65 jaar in café De Kroon haar klanten te bedienen. Frans is naast café- en pensioenhouder ook nog landbouwer en loondorser. Bovendien is hij agent van een paardenverzekering. Zij bouwen en verbouwen regelmatig, maar de grootste aanpassing stamt uit 1936, als er 2 huizen van gemaakt worden, waarvan er één voor De Kroon bestemd blijft.

Voor velen nog een bekend beeld: café Montree.

Ze overleven de Tweede Wereldoorlog en worden op het dorp overal bekend als 'café Montree'. Na de dood van Frans in 1977 doet Jans de zaak alleen. De laatste jaren moeten de klanten ook helpen om dranken (uit de kelder) te pakken. Met haar dood in 1986 komt er een einde aan het roemruchte café De Kroon, eh...café Jans Montree.

CAFE IN DE POELIER

We steken de kruising met de Onderstal over. Aan dezelfde kant van de Raadhuisstraat vonden we daar café In de Poelier.

Als u de voorgaande afleveringen hebt gelezen, komt deze naam u mogelijke bekend voor. In aflevering 8 staat al beschreven dat Jacobus 'Jac' Marcus (1877-1950) en Johanna van Opdorp (1875-1943) een café op de Putseweg runnen met die naam. In 1917 verkopen zij dat café, om in de Raadhuisstraat aan de kruising met de Onderstal een geheel nieuw pand met een winkel en café te bouwen. De naam nemen ze ook mee: In de Poelier. In sommige geschriften wordt ook gesproken van Bij de Poelier. Een fraai, groot pand met een caféruimte van 42 m². En dat komt in 1917 goed van pas met de vele gemobiliseerde militairen tijdens de Eerste Wereld-

oorlog. Jac houdt zijn beroepen aan: poelier en handelaar in hout, kolen, klompen en benzine. Daarom wordt er ook een Sinfina benzinepomp geplaatst.

In 1932 krijgen ze ook een logementsvergunning. In 1943 overlijdt Johanna en Jac is al in de 70. Met hulp van de kinderen kan hij het café blijven runnen. Dochter Marie (1910-1983) en haar man Gidus de Vos (1911-1980) hebben tussen 1948 en 1950 het café wel even overgenomen. Maar Gidus heeft het al snel gezien: het is niet zijn ding. Zij houden zich liever bezig met de kruidenierswinkel, die naast het café staat.

Na de dood van Jac Marcus in 1950 komt het café in handen van Ludovicus 'Louis' Marcus (1920-1985) en Joana 'Jeanne' Hendriks (1920-1999). Zij zetten het café en logement door, maar ze veranderen de naam van het café in Benelux.

Omdat er in de oorlog nogal wat vernield is, volgt er een grote verbouwing. Eén gedeelte wordt nog als café ingericht; een ander deel krijgt een woonbestemming. En zo blijft Benelux jarenlang een bekende pleisterplaats in Hoogerheide.

In 1979 volgt de verkoop van het café. De familie Leenheer trekt er in en noemt het De Witte Raaf. Na een jarenlange leegstand wordt het nog Gasterij de Provence en daarna restaurant El Sueño. Thans is hier Buurste Advies gevestigd.

Een geliefde bezigheid in café Benelux: biljarten. Tweede van links is eigenaar Louis Marcus.

Volgens de hond is het duidelijk: er staat 'pension' op het raam. En toch mag hij niet binnen.

Zo hebben we het voormalige café In de Poelier nog lange tijd als de Witte Raaf gekend.

CAFÉ HOF VAN HOLLAND

We blijven aan dezelfde kant van de Raadhuisstraat en volgen de bocht richting kerk. Ruim 60 meter na ons vorige café treffen we café Hof van Holland aan.

Deze foto van café Hof van Holland geeft ook een mooi tijdsbeeld. Op de voorgrond een hondencar. De kinderen zijn gekleed in omslagdoek en ze dragen klompen.

In 1863 bouwen Petrus van de Moer (1823-1899) en Johanna van de Bussche (1824-1887) een nieuw huis. Op een bijzonder gunstige plek. Bij de aanleg van de tramlijn Antwerpen-Bergen op Zoom – Tholen (ABT) in 1887 wordt het Hof van Holland een station van de stoomtram. Dat zorgt voor een hoop drukte.

Het fraaie uiterlijk van het station van de stoomtram. De dames staan al op wacht om de reizigers te ontvangen.

Als hun dochter Catharina 'Kaat' van de Moer (1857-1936) in 1892 trouwt met de gemeente-ambtenaar Petrus Soffers (1860-1942) nemen zij café Hof van Holland over. Een zeer ruim café, geschikt voor de wachtenden en reizigers van de tram, met twee voorlokalen van 60 m² en 16 m². Bovendien nog een opkamer (wachtkamer van 20 m²). Het café kent een grote bloeiperiode met veel verenigingen die er gevestigd zijn. Bovendien is er gelegenheid te overnachten. In een krant uit 1913 wordt zelfs gesproken van 'Hotel' Hof van Holland van P.J. Soffers.

In de Eerste Wereldoorlog is het dan ook een geliefd inkwartieringsadres, mede gezien de aanwezigheid van de jonge dochters Cato en Ida.

→ Soldaten aan de achterzijde van het café tijdens de mobilisatie van 1914-1918. In het midden pronkt kasteleinsdochter Cato Soffers.

Toch gaat de fut er een beetje uit: in 1921 wordt de volledige vergunning ingeruild voor een A-vergunning (alleen zwak-alcoholische dranken). Als in 1922 dochter Cato trouwt met Adrianus Stoffelen en zij het café niet willen voortzetten, wordt de drankvergunning ingeleverd en sluit Hof van Holland voorgoed haar deuren. De naam gaat over naar het café aan de overkant (zie volgend café).

Via een groot aantal eigendomsoverdrachten komen er later diverse winkels op deze plaats, o.a. Naard en Eugène Jansen en Top Toys/Primera van Niels van Elzakker. Momenteel staat er een groot nieuw winkelcomplex, waarin o.a. Primera en Action is gevestigd.

CAFÉ MONU / HOF VAN HOLLAND

We steken de weg over. Op de plaats waar nu Chinees restaurant Zhong staat, stond vroeger café Monu, later Hof van Holland.

Prominent aanwezig in de Raadhuisstraat, op korte afstand van de Wouwbaan: café Monu / Hof van Holland.

Dit café kent al een hele lange geschiedenis. Al half in de 19e eeuw baten Cornelis Monu (1809-1873) en Maria Cals (1814-1901) hier een café uit, algemeen café Monu genoemd. Cornelis staat geregistreerd als koperslager en hoefsmid. Als hij in 1873 overlijdt, neemt Maria de zaken waar. Daarbij geholpen door haar kinderen. In 1897 draagt zij haar café definitief over aan die kinderen: Jef (1836-1916), Adrianus (1849-1920), die beiden ook hoefsmid zijn en de zussen Johanna (1844-1926) en Coletta (1857-1943), die getrouwd is met Eugenius Dekkers (geb.1855). Net voor de Eerste Wereldoorlog bieden de kinderen Monu het 'koffiehuis en smederij' aan ter verkoop. Blijkbaar komen ze er niet vanaf, want bij de dood van Jef in 1916 en Adrianus in 1920 is het nog steeds hun eigendom. Na de dood van Johanna (1926) lukt het eindelijk het pand te verkopen.

Advertentie uit de krant van 1913

De nieuwe eigenaren worden Ludovicus 'Louis' Kuijlen (1893-1975) en Adriana 'Jaan' Michielsen (1891-1950). Ze gaan vanaf dan verder als uitbaters van café Hof van Holland. Ze hebben deze naam overgenomen van het aan de overkant gelegen café (zie vorig café). Louis is van alle markten thuis. Hij staat te boek als tuinder, landbouwer, agent van de suikerfabriek en natuurlijk caféhouder. Maar het is vooral Jaan (van Hugo'e), die de scepter zwaait in het 40 m² grote café, dat in de volksmond de naam Boeren Menu krijgt, later weer omgedoopt tot café Eigen Risico.

Louis Kuijlen.

→ *Net voor de sloop in 1967 was het inderdaad Eigen Risico!*

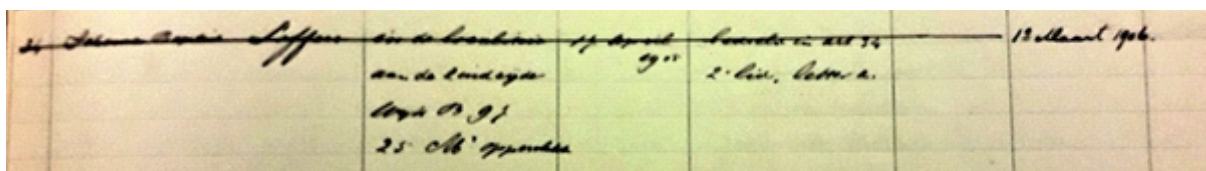
In 1958 gaat het café over naar hun zoon Alphonsus 'Fons' Kuijlen (1929-2018) en zijn Cato 'To' Jansen (1933 – heden). Maar het pand wordt zeer bouwvallig en in 1967 verkopen ze het aan de Boerenleenbank. Die bouwen er een nieuw bankgebouw, dat intussen ook al heeft plaatsgemaakt voor een Chinees Restaurant (eerst New Everybody en nu Zhong). Fons en To betrekken een nieuw Hof van Holland op de hoek van de Wouwbaan en Raadhuisstraat.

Tegenwoordig vind je er het Chinees restaurant Zhong.

CAFÉ SOFFERS

We steken de weg terug over. Net naast het vorige café Hof van Holland van de familie P.Soffers, treffen we al ons volgende café aan, ook van een familie Soffers. Dit café heeft wel een héél kortstondige geschiedenis.

In 1891 wordt er tegen het grote herenhuis van gemeentesecretaris Soffers een huis gebouwd, dat hij als secretarie gaat gebruiken. In 1905 komt er ruimte vrij in het gemeentehuis, doordat het daar wonende hoofd van de tegenover gelegen jongensschool verhuist. Soffers neemt met zijn secretarie intrek in het gemeentehuis. De vrijgekomen ruimte naast zijn woning wordt ingenomen door Jan Baptist 'Tiest' Soffers (1849-1906), die getrouwd is met Maria van Koeckhoven (1851-1921). Tiest komt uit een schoenmakersfamilie. Hij vestigt hier, getuige zijn drankvergunning van 17 april 1905, een café van 25 m² in. Een naam heeft het café in die tijd nog niet gehad. Maar het noodlot slaat al snel toe. Binnen het jaar overlijdt Tiest op 12 maart 1906. De dag erna wordt de drankvergunning vervallen verklaard. Er is ook geen overschrijving daarvan op naam van zijn vrouw, zodat aangenomen moet worden dat het café ook direct haar deuren sluit. Maria blijft er nog wel wonen en trouwt nog met Ludovicus van Linden (1863-1946), een broer van de uitbater van Hotel de Kroon (zie eerder), Frans van Linden. Maria overlijdt uiteindelijk in 1921. Maar van een café is dan geen enkel spoor meer.

*Een bekend beeld in de Raadhuisstraat: het hoge herenhuis van de gemeentesecretaris.
Er tegenaan, de laagbouw, waar café Soffers zich vestigt.*

CAFÉ BOULEVARD

We steken de weg weer over en zo'n 75 meter voor de kerk, troffen en treffen we nog steeds café Boulevard aan.

Het pand is al ruim 30 jaar in het bezit van de familie Michielsens, als vader Cornelis (1819-1896) het in 1884 overdraagt aan zoon Hugo Michielsens (1856-1904). Beiden zijn broodbakker van beroep.

Hugo is in 1882 getrouwd met Anna Withaegs (1855-1889), maar die overlijdt na nog geen 7 jaar huwelijk op 34-jarige leeftijd. Hugo zit niet bij de pakken neer en trouwt binnen 2 ½ maand met Anna Mous (1860-1949). Zo gaan Hugo en Anna de 20e eeuw in. Maar ook dit geluk duurt niet lang. In 1904 overlijdt Hugo in de leeftijd van 48 jaar. Anna, veelal wed. Michielsens-Mous genoemd, schrijft geschiedenis met de uitbating van haar café Boulevard; als beroep wordt bij haar ook broodbakker aangegeven. Zij draait alleen het 30 m² grote café, want haar zoon Alphonsus 'Fons' is op het moment van overlijden van zijn vader pas 8 jaar.

Café Boulevard, (witte pand achter de lopende mannen?) in ver vervlogen tijden.

Later springen dochters en zoons natuurlijk bij om de zaak te runnen, om op die manier het café en de bakkerij door de Eerste Wereldoorlog te loodsen.

Bij de Boulevard waren ook militairen ingekwartierd. Hier zitten ze geflankeerd door vlnr. Henri Soffers, Jan Michielsens (zoon van Hugo), die een brood boven het hoofd tilt van de middelste militair; dochter Net, zoon Fons, dochter Jaantje en Sie de dochter van Hugo en Anna Withaegs.

De leden van duivenclub De Luchtklievers, die al snel na oprichting verhuist naar de Boulevard, blijken trouwe klanten die voor de nodige reuring zorgen. Maar ook andere verenigingen vinden er onderdak.

Langzamerhand nemen de kinderen bakkerij en café over. In 1937 volgt de eigendomsoverdracht van moeder naar Alphonsus 'Fons' Michielsens (1896-1954) en zijn vrouw Adriana Bolders (1902-1978).

Omdat het zo'n grote groep is met veel bekende gezichten: de postduivenvereniging De Luchtklievers bij het 50-jarig bestaan in 1956 voor het clublokaal:

Bovenste rij: De Greef, M. Damen, Schrauwen, Louis de Lie, Vien Michielsens, Jac Goossens, Piet van Loon, Sjeff Clarijs, P. Speek, Engelaar, L. Heijmans, Fons Stuijts, Jan Verhoeven, Willemen, Fons Prinsen, Piet Schrauwen, Carpentier, Nil Verhoeven.

Tweede rij: Adr. Wouts, Louis Aarden, Huygen, Frans Mattheussen, Stok, Piet Huygen, Jan Verbraak, Fr. v.d. Bergh, Ko Kil, Dorssers, Jac Kortus, Jozef Prinsen, Jos Damen, Piet Verhezen, Jan Pals, Frans Schouw, Kools, Willem Smits, Gidus Pals, Jan Schouw, Jan Sebrechts, Piet Dingemans.

Derde rij: Denis Groffen, Kees Hussaarts, Piet Palinckx, Louis Wils, Sjeff Jaspers, Leon Jaspers, Jan den Ouden, Frans Pals, Piet Huyps, M. Broos, Piet Brouwers, Louis Palinckx, Jac van Loon, Fons Pijnen.

Vierde rij: Jac Wesenbeek, Jan Prop, Janus Prop, Piet Prop, Leon Stuyts, J.B. Buijk, Adr. Goossens, Geert Huygen, Piet Buysen, Henri Koolen, Piet de Bakker, Adr. Borremans, Alf. Meesters, Pol Verresen, Fons Michielsens, Fons van Zundert.

Onderste rij: Fons Mattheussen, Frans Goossens, Piet van Tilburg, Jan Stuyts, Adr. Kuijlen, Sjeff Konings, Kees Romer, Dolf Prop, Jan Overbeeke, Petrus van Gool, Frie Moors, Alf. van Hoof, Jule Theuns, Fons Moors.

In de Tweede Wereldoorlog vinden beschadigingen aan het gebouw plaats en moet er worden herbouwd. Ondanks het overlijden van Fons in 1954 blijft de Boulevard, dankzij de inzet van Adriana, een grote trekpleister. Zeker als een flinke aangebouwde zaal er voor zorgt, dat er nog meer verenigingen (darts, biljart, boogschieten) er hun thuishaven vinden.

Toch wordt het voor Adriana Bolders ook allemaal te veel. Zij vindt nieuwe uitbaters in haar dochter Isabella en haar man Petrus (Pé) van Gool.

Fons Michielsens.

Met de voortgezette servicege-richtheid van achtereenvolgens, Jan Nuyes, Johan den Ouden, Erik van Tilburg en thans Birgitte Heijmans en hun partners, wordt in de navolgende jaren tot op heden café Boulevard nog steeds op de kaart gezet.

CAFE KLEYN ANTWERPEN

We gaan 2 huizen verder aan dezelfde kant van de Raadhuisstraat. Daar stond het café van Frans Koekhoven: Kleyn Antwerpen.

De landbouwer Cornelis F. 'Frans' Koekhoven (1834-1912) koopt in 1874 een pand van Jan de Koster. Hij bouwt en verbouwt diverse keren aan het huis en zet er ook een karhuis en stal bij. Samen met zijn vrouw Johanna Cornelissen (1841-1922) gaat Frans ook een cafeetje runnen vanuit hun huis.

Hoewel ze in 1905 beiden al 65-70 jaar zijn, vragen ze toch een officiële drankvergunning aan voor hun café Kleyn Antwerpen, genoemd naar de voormalige hoeve Antwerpen van de familie Moors, aan de overkant van de straat. Ze krijgen die vergunning voor de 27 m² grote ruimte. Het is een boerencafé en het is een geliefde plaats van de notarissen, om grondverkoop te laten plaatsvinden.

← Foto uit 1914, begin van de Eerste Wereldoorlog, gemaakt achter het huis van boer Koekhoven, schuin tegenover de pastorie. Tussen de ingekwartierde soldaten vlnr: de burgers zoon Toon, Miet Groffen, Marie Machielsen, dochter Til, moeder Johanna, Lies en boer Jan Koekhoven.

In 1912 overlijdt Frans, maar opvolgers genoeg. De zonen Jan en Toon houden het boerenbedrijf overeind; de dochters Lieske en Tilleke steken een handje bij in het café. De drankvergunning komt op naam van zijn vrouw Johanna, de eigendommen op naam van de kinderen, onder aanvoering van Jan.

Maar in 1916, als Johanna 75 jaar wordt, vindt ze het genoeg. De drankvergunning laten ze niet langer verlengen en het café gaat dicht.

Na de dood van Johanna in 1922 gaat een gedeelte van de boerderij in 1925 over naar Frans van den Bogaert, die in de Tweede Wereldoorlog smartelijk om het leven komt (zie Verdriet van Woensdrecht). Ook het pand wordt zwaar beschadigd en opnieuw verbouwd. Er verschijnt een dubbelhuis en via de familie Rennen, worden de huizen aan de Raadhuisstraat 123-125, jarenlang bewoond door de families Simons en Huygens.

CAFÉ DE PELIKAAN

We gaan weer een paar huizen verder en aan dezelfde kant, tegenover de pastorie, stond vroeger café De Pelikaan.

Het pand is al sinds 1868 eigendom van Jacobus 'Ko' Michielsens (1833-1907), die als broodbakker al snel de bijnaam 'Ko de Bakker' krijgt. En zeker al sinds 1881 is café De Pelikaan in bedrijf. Dit wordt veelal gerund door zijn vrouw Petronella 'Nellie' Nuijts (1843-1922).

In 1905 krijgen ze een nieuwe drankvergunning voor het voorlokaal van 40 m² en het opkarmertje van 10 m². Nog geen twee jaar later overlijdt Ko. Nellie neemt moeiteloos alle taken van Ko over en zoon Alphonsus 'Fons' (1874-1963) is intussen ook broodbakker geworden en wordt in de volksmond 'Fons van Ko de bakker' genoemd. Ook de andere kinderen, Stan en Marie, steken wel eens een handje toe in bakkerij en café. Als Nellie in 1922 komt te overlijden, wordt Fons de kartrekker van de zaak, waarin veelal dezelfde klanten komen. Soms is er een koffietafel of een vergadering van het varkensfonds, en wordt er in allerlei dingen gehandeld.

Achterzijde huis bakker Michielsens. Achteraan in burger vlnr. Marie Michielsens, Alphons Lamot, Fons Michielsens.

Vervoer van boompunten in colonne door de Raadhuisstraat.

In de Tweede Wereldoorlog krijgen ze nog een belangrijke taak: De Pelikaan wordt gevorderd als bureau voor administratie en uitbetaling voor het vervoer van bomen en palen, die als versperring dienst moeten doen. Iedere morgen is het bij het café appel voor de vrachtrijders uit Rilland-Bath en Woensdrecht.

Bij het café is een winkeltje met veel snoepgoed en de inwonende Nellie de Greef speelt naast huishoudster ook dikwijls de baas.

Als Fons in 1963 overlijdt, gaat het pand via familie over naar de AMRO-bank, die er een bankgebouw wegzet.

←Tegenwoordig kun je er bij Domino's lekker pizza's en ook sushi eten.

CAFÉ BILJART / WILLIAM

We komen bij het laatste café van onze toer door Woensdrecht en Hoogerheide. Op de hoek van de Raadhuisstraat en de Huijbergseweg stond vroeger café Biljart, later Hotel William.

Op deze plaats staat tot 1904 een cichoreifabriek van de familie Musters.

Het eerste pand rechts is het nieuw gebouwde café Biljart. Verder de Raadhuisstraat in ziet u nog de cafés De Pelikaan, Koekhoven, Boulevard en Hof van Holland.

Een tevreden Jan voor z'n café.

De stoomtram Antwerpen-Bergen op Zoom-Tholen (ABT) zorgt in de hele Raadhuisstraat voor extra drukte, maar zeker bij een stationshalte, zoals hier bij Jan Goris.

In 1938 huwt hun dochter Julia (1913-2000) met Jacobus 'Jac' van Hoek (1908-1972) en zij nemen het café over. Zij verbouwen direct en er ontstaat een herberg ruimte van 54 m² en een eetzaal van 18 m². Zij maken er een hotel van en noemen het voortaan Hotel William.

Jac is assuradeur en natuurlijk hotel- en caféhouder. Maar hij is vooral bekend geworden als de man, die METO sinds 1940 vorm heeft gegeven. Ter ere daarvan draagt het sportpark van METO nog steeds zijn naam.

In de Tweede Wereldoorlog wordt het hotel gevorderd en wordt het een onderkomen voor officieren. Na de oorlog zijn verbouwingen, ondanks het eerder verdwijnen van de tramlijn, aan de orde van de dag. In 1951 noteren we al een herberg ruimte van 91 m². Het Hotel groeit en bloeit en heeft een zekere grandeur.

Jac van Hoek. →

Vanaf 1956 wordt het hotel verhuurd en passeren diverse caféhouders de revue. In 1972 overlijdt Jac en in 1978 wordt het pand verkocht. Diverse opeenvolgende uitbaters verdienen er hun boterham. Momenteel is er restaurant Boove en Beneeje gevestigd.

Afsluiting

Met deze aflevering komt er een einde aan de serie '*Cafés in Woensdrecht en Hoogerheide 1900-1940*'. In totaal zijn er 11 afleveringen verschenen van 2020 t/m 2023, waarin 107 cafés zijn belicht.

Aan zo'n serie gaat heel veel spur- en onderzoekswerk vooraf, waarbij ik gretig gebruik heb gemaakt van de boekwerken '*Hoogerheide en Woensdrecht-toen en nu*' van Marcel Moors en van '*Hoogerheide en Woensdrecht in oude ansichten*' van H. Jacobs en L. Lijmbach.

Heel veel inspiratie heb ik ook kunnen halen uit de '*Tijding*' het onvolprezen tijdschrift van heemkundekring Het Zuidkwartier. Daarin staan veel artikelen met café-gegevens en o.a een (onvolledige) overzichtslijst van cafés van de werkgroep '*75 jaar herbergen en cafés*'.

Ik heb gepoogd om voor de herkenbaarheid zoveel mogelijk foto's bij de artikelen op te nemen, omdat zij soms veel meer dan woorden een juiste indruk kunnen geven. Voor de foto's ben ik gedoken in:

- *Het fotoarchief van de Heemkundekring Het Zuidkwartier
- *Fotoarchief van Cor de Nijs
- *Fotoarchief van Kees Bogers
- *Eigen fotoarchief
- *Individuele foto's uit privé-fotoarchieven van meerdere personen

In het West-Brabants Archief heb ik voor gegevens heerlijk kunnen zoeken in:

- *Bevolkingsregisters
- *Registers drankvergunningen
- *Kadastrale gegevens
- *Bouwvergunningen
- *Beeldbank

Verder heb ik natuurlijk gezocht op Google, op Wikipedia en andere computerinformatiebronnen en heb ik diverse bidprentjes-archieven doorgespit. Ook veel gegevens heb ik kunnen halen uit persoonlijke contacten met diverse personen.

Eenieder is welwillend geweest om een belangrijke bijdrage te leveren aan deze serie.

Daarom wil ik iedereen, die op welke manier ook heeft bijgedragen aan deze serie, hartelijk danken.

Louis Minnebach

PS: Van verschillende kanten krijg ik nu verzoeken om de geschiedenis van de cafés van 1900-1940 uit te breiden naar de geschiedenis van 1900-heden. Daarvoor zijn natuurlijk nog veel gegevens nodig. Mocht u, vooral over foto's van uitbaters, aanzichten en interieurs van cafés van na 1940 beschikken, dan hou ik mij zeer aanbevolen.

U kunt mij bereiken via: louis.minnebach@gmail.com of via 06-49462893 ♣

MIJN HERINNERING AAN DE LAATSTE JAREN VAN ZELFSTANDIG OSSENDRECHT –

DEEL 3

door John van Dooren

DE JAREN 80 & 90:

HET OSTRECHTS 'VOLKSLIED'-1980:

In 1980 schreef 'Prins' Sjef v.d. Bergh de carnavals-hit van dat jaar “Hoe schwoon ies mun Durpke”, op de melodie van de meezinger "Op de purperen hei" van Louis Neefs.

Het werd voor het eerst op zaterdag 16 februari 1980 tijdens de plechtige zitting van de carnavalsstichting "d'Ossekoppe" in het gemeenschapshuis ten gehore gebracht.

Dat dit lied, wat uit maar liefst 12 coupletten bestaat, in de kortst mogelijke tijd zou uitgroeien tot het volkslied van Ossendrecht had Sjef zelf niet verwacht.

Ook nu, inmiddels ruim veertig jaar later, gaat er nog steeds geen Ossendrechts dorpsfeest voorbij of het wordt uit volle borst door alle aanwezigen meegezongen.

HOE SCHWOON IES MUN DURPKE

Tekstdichter: Sjef van den Bergh, 1980.

Refrein: Hoe schwoon ies mun durpke genomt OSSENDRECHT
K'em er in al die jaren, mun eige echt aan gehecht
Ik kan ut niej missen, nog vur gin miljoen
Ik kan dur niej van scheiden, dus zal ik ut ok nooit
doen.

1. As ge van de Durpsstraat naar ut Toosend gaat
of ge rajt vant Toosend naar de Durrupsstraat
dan moete manoevreren want ties gin rechte baan
in de buurt van't Martje, daar gif dur ne slinger aan.
2. En bej ut winkelcentrum daar staat un groen kenon
't ies al efkes geleje dat ok daar un huske stong
en oos bronzen OSKE pronkt er jeel dicht bij
oep zun Ostrechts noeme wu't daar gewoon de brouwerij.
3. As ge van de Sjel af nor Woogrije wult
moete jel flink fietse tegen ne geife bult
t'ies de Pottebaarge mej zun moole bos
en ok menig paartje, die vreeje dur daar oep los.
4. Zun jaarlijkse kermis die het al un lang bestaan
hier en daar un kefeeke, om ies efkes langs te gaan
en zun EL-TEE-ESKE midden in de boslucht
aan 't ende van de Bokkestraat, bej ut Jagersrust.
5. Mej zun schwoon sportpaaruk en de tennisbaan
ut gemeenschapshuske wa ze verbouwe gaan
en ge ziet van vaare de Ossendrechtse gids
de kerruk Sint Gertrudis, mej zun raanke spits.
6. Mej zun Denneheuvel as herstellingsoord
en zun Waterleiding die overal water boort
mej zun legerplotske onder de Putse daamp
en daar aan de Plaatsluis ut bloot-loop-kaamp.
7. Veul Ostrechse meese worre niej mej naam genoemd
z'emme vaak un baajnaam, daar zen ze om beroemd
bevoorbeeld Guust van Duime en Foos van Koonte
Vien de Pluim, Net van Piese en Jan van Piekowe.
8. As vrende hier komme wonen luster wa'k oe zeg
dam wulle ze gin van allen uit oos durpke weg
ik ken zellufs meese, die zeeje mijn zopas
Prins ik wou van harte da'k er ok gebore was.
9. Mej zun Mariahove en de Grote Meir
daar kunde soms gaan schetse, plezier veur groot en klein
aan't Haagelaand ut beeldje, int bos ut Wasseven
en da schwoon gehuchje van oos aller Calleffen.
10. Wemme ok ne polder, gin kleintje denkter om
Mej zun Ostrechts Kaaike en wa vonde van't spuikom
ge kunt oep polling vissen daar bej de Kabeljaauw
of al in ut Botje vang dur jentje tegen de kou.
11. Veul ies tur veraanderd de leste twintig jaar
waar vroeger ut Patronaat was ston auto's hier en daar
de Sjel was Kiske Snakke, ut kotje van de doewaan
en't Panfabriek zen pleite, de Koepel ies tur aan.
12. Ut verenigingsleven viert er wel hoogtij
elluk man of vrouwke zit wel ergers bij
en veural dees dage ies Ostrecht jen en al
van Kogels toet de Aanwas, VOL VAN CARNAVAL.....

d' OSSEKOPPE 1960-1993

INTREDE VAN DE PERSONAL COMPUTER:

De jaren tachtig staan met name bekend vanwege de vele hoogtechnologische ontwikkelingen.

De compact-disc, de walkman, de videorecorder, de magnetron enz. deden hun intrede, maar het allerbelangrijkste nieuwste 'snuffje' zal toch wel de opkomst van de computer zijn geweest.

In het bedrijfsleven had men al enkele jaren eerder de computergestuurde automaten ontdekt die steeds meer voor een diepgaande technische, organisatorische en sociale verandering zorgden. Maar daar bleef het niet bij, want de komst van de "Personal Computer", die op 12 augustus 1981 op de markt gebracht werd, veroorzaakte in de daaropvolgende jaren een ware wereldwijde pc-revolutie. Wie had ooit kunnen bedenken dat het zo'n grote invloed zou gaan krijgen in en op ons dagelijkse leven?

Tegenwoordig zijn ze niet meer weg te denken en dit heeft ons een grote sprong vooruit gegeven. Ik tik er nu bijvoorbeeld dit artikel op en kan al mijn wervelende gedachten hierover gemakkelijk husselen en ordenen tot een logisch 'schrijven'.

De negatieve kant van dit alles is echter ook de ontwikkeling van allerlei computergestuurde vernietigingswapens. Jammer genoeg neemt ook dit steeds grotere vormen aan, waardoor ik me weleens afvraag waar en hoe dit alles uiteindelijk allemaal zal gaan eindigen.

Ludo van Oevelen, ofwel discjockey Ludo de Kraai aan het werk in De Boog.

OPLEVING VAN HET UITGAANSLEVEN:

Halverwege de jaren zestig liep het uitgaansleven van jongeren in Ossendrechtse cafés terug en verplaatste zich naar Hooogerheide. Een vijftiental jaren later, met de opening van "Disco De Boog" en even later, in 1982, van "Discotheek De Ketel" werd Ossendrecht weer de "place to be" voor de jeugd. In de weekenden waren de beide op het Hondseind staande discotheken afgeladen vol met jongeren die soms ook wel voor veel overlast zorgden bij de buurtbewoners. Behalve Ossendrechtse jongeren kwamen er ook veel jongelui uit de omliggende dorpen op af; de meesten met de bus of brommer, maar er waren er zelfs bij die al met de auto arriveerden.

Ludo van Oevelen, in Ossendrecht beter bekend als Ludo de Kraai, was de discjockey bij "De Boog" en hij draaide heel professioneel de favoriete muziek van de tieners van toen. Eind jaren tachtig liep de klandizie terug waardoor in 1990 "Discotheek De Ketel" zijn deuren sloot. Een jaar later werd "Disco De Boog" door brand verwoest en dit betekende meteen ook het einde. De tieners moesten noodgedwongen hun vertier ergens anders gaan zoeken; de burens haalden echter opgelucht adem. De rust was weergekeerd.

SLUITING VAN KOEKFABRIEK BAARTMANS - 1984:

De bekende koekfabriek in Ossendrecht, die hier in het jaar 1961 opgericht was door René Baartmans, bood veel Ossendrechtse vrouwen en meisjes werk. Natuurlijk waren er ook mannen in dienst, voornamelijk in de bakkerij of werkzaam als onderhoudsmonteur. De fabriek draaide goed, zo goed zelfs dat er een avondploeg ingezet werd die elke werkdag van 18.00u tot 22.00u de koekjes

in de schachten moest zetten voordat ze verpakt konden worden. En soms draaiden ze nog op de zaterdagochtenden. In 1981 nam het grote Engelse United Biscuits, dat meerdere vestigingen bezat in onder meer Nederland, België en Engeland, 'onze' fabriek over.

In totaal werkten in Ossendrecht ruim tweehonderd mensen. Toch was de fabriek voor het nieuwe moederconcern al gauw te klein; men wilde graag uitbreiden, alleen was daar geen ruimte voor, met als gevolg dat in 1984 de koekfabriek zijn deuren sloot.

Dit was uiteraard voor veel daar werkende dorpsgenoten een behoorlijke klap. Er werden nog wel mensen overgeplaatst naar andere fabrieken van United Biscuits in Nederland en België, maar de hechte band die men hier onder en met elkaar in al die jaren had opgebouwd verdween met de sluiting van de fabriek.

DE KOMST VAN HET ME- OEFENDORP - 1985:

Het voormalige fabrieksterrein van de in 1957 ontplofte trotylfabriek O.C.I.O. (zie Tijding 2020-3) kreeg in 1985 eindelijk

een heel andere invulling. Al jaren lag het afgesloten terrein er verlaten bij, hoewel twee andere bedrijfjes hier op kleine schaal nog enkele jaren achtereen productiewerkzaamheden hebben verricht.

De Nederlandse overheid, die eigenaar was en is van dit voormalige fabrieksterrein, nam het besluit om het geschikt te maken als opleidingscentrum voor de Mobiele Eenheid, kortweg ME genoemd.

Behalve het voorbereiden van politieagenten op de neventaak van de ME werden en worden hier ook arrestatieteams, verkenning- en ondersteuningseenheden voor o.a. het gebruik van traangas, waterwerpers enz. en sectiecommandanten opgeleid.

In de loop der jaren ontstond op dit terrein een politieacademie, een uniek opleidingscentrum, met leslokalen en een echt oefendorp met nagebouwde woonwijken met straten en pleinen, een treinstation met twee treinstellen, losstaande panden en hallen, een pompstation, een klimtoren, bunkers en een woonwagenkamp.

Er wordt geoefend met auto's, autobussen en helikopters, tevens wordt de politie te paard hier opgeleid. In het oefendorp wordt alles gedaan om situaties te creëren die op echte voorvallen lijken.

De nieuwe ME'ers leren informeren, communiceren, faciliteren (wat ze kunnen doen of regelen voor de mensen) en differentiëren (de rotte appels ertussenuit halen). Het oppakken van misdadigers, van stenen gooiende relschoppers tot mensen die hun huis niet willen verlaten na een dijkdoorbraak enz. En af en toe oefenden de ME'ers in de dorpskom van Ossendrecht zelf, hetgeen dan wel vooraf kenbaar gemaakt werd. Toch waren er altijd nog wel dorpsgenoten die dat niet gelezen of gehoord hadden en wanneer zij dan toevallig tijdens zo'n oefening in het dorp kwamen schrokken ze zich wezenloos. De laatste jaren zijn er overigens in onze dorpskern geen ME-oefeningen meer geweest.

In de beginjaren werden er open dagen gehouden waarbij de burgers mochten komen kijken hoe en wat de ME zoal doet. Duizenden mensen kwamen eropaf. Jammer dat er geen 'kijk'dagen meer gehouden worden vanwege de vele aanslagen de laatste jaren overal ter wereld. In sommige gevallen moet je de mensen misschien niet wijzer maken dan ze al zijn?

OVERLIJDEN VAN DIEN MOUS - 1986:

Op 24 februari 1986 kwam het bericht dat de in Ossendrecht welbekende Dien Mous was overleden. Hiermee verloor ons dorp iemand die met name in de jaren dertig t/m zeventig van de vorige eeuw een zeer grote positieve rol gespeeld heeft in het jeugdwerk

en in veel andere vormen van maatschappelijke en pastorale dienstverlening. Denk hierbij o.a. aan haar grote inzet t.b.v. de meisjesverenigingen KJV en KJM, het aanbrengen van versieringen bij de vele processies en andere kerkelijke aangelegenheden, het opzetten van de Stichting Soeur Marie Adolphe en het i.s.m. pater Anselmus Musters uitwerken van het draaiboek voor het openluchtspel "Ik ben uw

Brandhout”, waarin Dien zelf in 1951 de hoofdrol vertolkte. Maar ook het Adolphine-lied werd door Dien geschreven, het lied dat nog steeds bij veel Ossendrechtaren bekend is.

Naast haar werk als juf op de jongensschool St. Jan, waarin zij jarenlang de 1e klas onder haar hoede had, was Dien constant betrokken bij het sociale en kerkelijke gebeuren in Ossendrecht. Zij bleef zeer actief totdat zij in 1974 getroffen werd door een hersenbloeding. Noodgedwongen moest zij toen een stapje terug doen, maar probeerde in de daaropvolgende jaren nog wel zo veel mogelijk de controle te behouden over alles wat ze belangrijk vond in het leven. Dit hield zij, hoewel het steeds moeilijker werd voor haar, toch nog twaalf jaar lang vol, waarna zij uiteindelijk op 69-jarige leeftijd overleed.

BIJWONEN GENERALE REPETITIE TV-PROGRAMMA “WEDDEN DAT”-1986:

Eind 1986 werd ik gebeld vanuit de tv-studio in Aalsmeer door een AVRO-medewerker. Deze vroeg of wij met onze oudste dochter en haar vriendin naar Aalsmeer konden komen om daar de toen bekende meiden-groep “Frizzle Sizzle” te ontmoeten en te interviewen voor de schoolkrant. De meidengroep zou optreden in het toen zeer populaire tv-programma

“Wedden Dat” waar Jos Brink de spelleider van was. Wij als ouders wisten van niets en dachten dat het om een grapping. Maar de telefoniste gaf ons een nummer zodat wij haar terug konden bellen. Inmiddels had onze dochter mij bevestigd dat zij zich met haar vriendin inderdaad bij de AVRO gemeld had.

Mijn vrouw en ik mochten als begeleiders meekomen en werden uitgenodigd om de generale

repetitie van “Wedden Dat” bij te wonen. We werden hartelijk ontvangen en terwijl de meisjes het interview afnamen volgden wij de generale repetitie van het tv-spel. Leuk om eens mee te maken; maar ook een eye-opener! Met eigen ogen zagen we hoe de tv-kijkers hier echt wel bedot worden. Ik kan het nu wel verklappen: zo zou een dameskapper bij het zien van een foto van een door hem verzorgd kapsel bij twaalf verschillende bruiden hun naam kunnen zeggen, wie de bruidegom was en welk jaar zij in het huwelijk getreden waren. De gezichten van de bruidsparen waren bij de tv-uitzending onherkenbaar gemaakt, de trouwdag kon veel jaren geleden zijn enz. enz.

Het leek ons bijna een onmogelijke opgave, totdat we tot onze grote verbazing zagen dat al die koppels voor en tijdens de generale repetities volledig herkenbaar in gesprek waren met de dameskapper!??

Onze dochter en haar vriendin waren overigens wel dolgelukkig en voldaan vanwege hun interview met Frizzle Sizzle, maar wijzelf keerden met een illusie armer terug naar huis.

We hebben thuis de uitzending van Jos Brink natuurlijk nog wel gezien maar vonden het uiteraard zeker niet meer zo spannend en adembenemend.

GROTE BOUWACTIVITEITEN EINDE '80 EN BEGIN JAREN 90:

Aan het eind van de jaren 80 vonden er grote bouwwerkzaamheden plaats in Ossendrecht.

- Zo werd in 1987 gestart met de bouw van het nieuwe bejaardenhuis Mariahove. De oplevering en de opening waren in 1988. Het oude bejaardenhuis in de Dorpsstraat werd gesloopt evenals de daarnaast staande kapperszaak van Jan Verrest en woning/slijterij van Fons Timmermans. Op de vrijgekomen locatie werden woningen gebouwd.

- In 1988 werd gestart met de woningbouw op de Peeberg.

- In 1989 volgde de aanleg van de A4-snelweg Antwerpen - Bergen op Zoom. Deze autobaan moest dwars door de polders van Woensdrecht en Ossendrecht lopen om verder via de Belgische grens bij Zandvliet aangesloten te worden op de autobaan naar Antwerpen.

De ons zo vertrouwde polder werd daardoor a.h.w. in tweeën gesplitst. Veel polderwegen moesten worden verlegd en het bekende en geliefde café "Het Schipperhuis", beter bekend als "Het Botje", was hierdoor gedoemd te verdwijnen.

- In hetzelfde jaar startte de bouw van het multifunctioneel centrum De Drieschaar; burgemeester Van Gils verrichtte de officiële opening op 3 november 1990.

- De conservenfabriek MADO van de gebr. Mattheeussens in de Burg.Voetenstraat werd

in 1990 gesloopt. Het bijna 150 jaar oude pand werd volledig afgebroken en op de vrijgekomen plaats verrees een compleet nieuw conservenfabriek.

- Datzelfde gebeurde in 1990 met het oude fraaie pompstation van de waterleidingmaatschappij Z.W. Nederland in Ossendrecht.

BEROERING ROND KOMST LOGISTIEK PARK OSSENDRECHT IN DE JAREN 90:

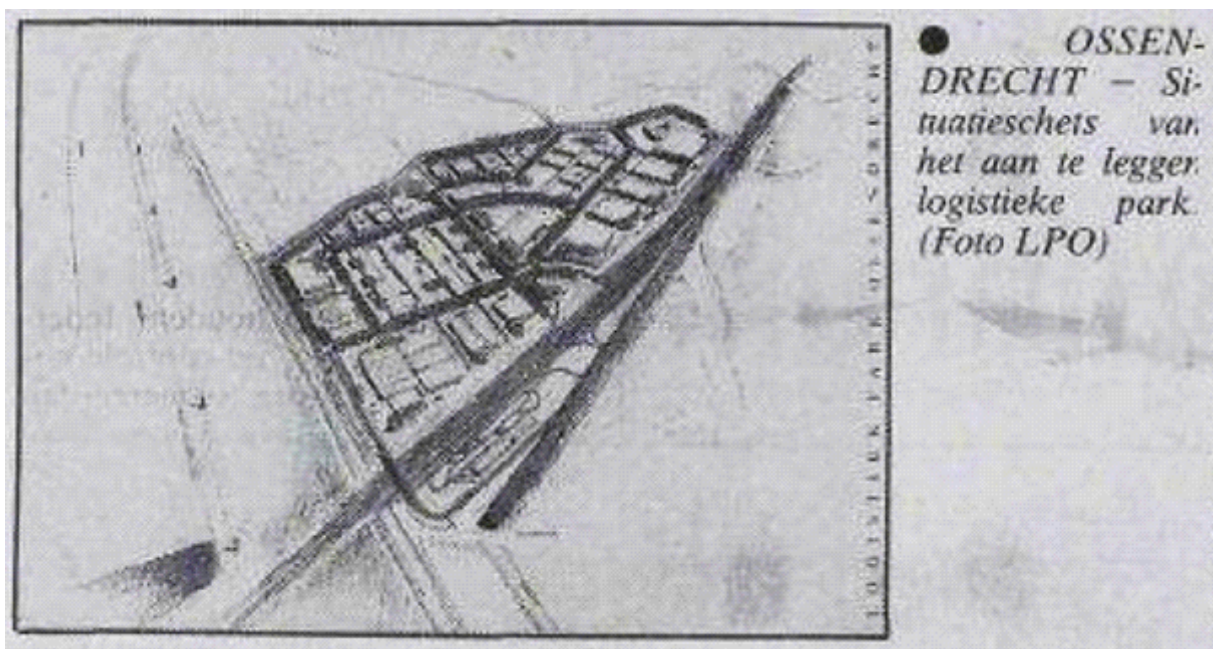
In 1988 werd door vijf West-Brabantse transportbedrijven, onder aanvoering van Do Meeus, het plan geopperd om op de grens met België een groot logistiek park op te zetten.

De toenmalig burgemeester van Bergen op Zoom, dhr. P.Zevenbergen, werd toegevoegd als bestuurlijk deskundige.

Het gemeentebestuur van Ossendrecht, met aan het hoofd burgemeester Van Gils, was onder de indruk van het gehele plan, genaamd Logistiek Park Ossendrecht (LPO), zag dit in eerste instantie helemaal zitten en was bereid er de volledige medewerking aan te verlenen.

Toenmalig wethouder L.Plompen was eveneens een vurig voorstander en werd zelfs, naast wethouder van Ossendrecht, aangesteld als directeur van het LPO.

Het beoogde gebied lag in de Nieuwe Zuid-

polder van Ossendrecht, vlak langs de in aanleg zijnde A4-autobaan in de buurt van het Schelde-Rijnkanaal. Het zou 50ha groot worden met uitbreidingsmogelijkheden tot 200ha en uiteindelijk, na volledige voltooiing, 1500 à 2000 arbeidsplaatsen op gaan leveren.

Vanaf het begin was er echter ook kritiek op het plan. Zelfs vanuit de VVD-raadsfractie, waar L.Plompen lid van was, kwam er steeds meer tegenspraak, zodanig zelfs dat de fractie uiteenviel. Het verzet tegen de plannen werd groter en groter; o.a. milieuvereniging Benegora, de Brabantse Milieufederatie maar ook veel Ossendrechtse boeren waren tegen.

Er werd zelfs een actiegroep opgericht, genaamd Hek van de Dam, die het LPO-plan zeer fel bestreed. Tot slot besloten de tegenstanders van het LPO om een partij op te richten, genaamd Leefbaar Ossendrecht, die deel ging nemen aan de gemeenteraadsverkiezingen. Er werden drie zetels behaald.

Voor- en tegenstanders stonden lijnrecht tegenover elkaar en dit veroorzaakte uiteraard spanning onder de inwoners. Overal in het dorp stonden protestborden. Ossendrecht was echt in rep en roer.

Ondertussen vertrok burgemeester André van Gils met pensioen en werd op 16 april 1991 opgevolgd door burgemeester Guus Swillens. Ondanks de vele bezwaren leek er toch van

hogehand geen enkel vuiltje aan de lucht want de Provinciale Planologische Commissie (PPC) en Gedeputeerde Staten hadden in 1989 al groen licht gegeven. Ook vanuit Den Bosch volgde er instemming zodat de plannen verder konden worden ontwikkeld. Maar hier kwam toch nog vrij snel grote verandering in.

Plotsklaps veranderde in 1991 de PPC van mening: het LPO was economisch toch niet haalbaar. Dit betekende dat Ossendrecht verdere medewerking van de provincie dan ook meteen kon vergeten. Maar hoe kon dit dan zo ineens gebeuren, was dat door de felle protesten van een groot deel van onze dorpsbewoners, had het gelobby van Roosendaal, dat dolgraag zelf een logistiek park wilde hebben, hier een rol in gespeeld, of waren er misschien nog andere redenen waardoor de zaak werd afgeblazen?

Ik persoonlijk vond dat jammer, anderzijds waren veel van mijn dorpsgenoten hiermee wel heel blij en gerustgesteld.

Onze gemeente verloor daarmee 1,5 miljoen gulden. Heel jammer natuurlijk maar daar staat als positief punt tegenover dat de verstandhouding tussen voor- en tegenstanders weer snel verbeterde, wat de verdraagzaamheid en leefbaarheid weer terugbracht in ons dorp. (Anno 2021 is er weer consternatie in dit gebied: het plaatsen van (te hoge) windmolens enz.)

250 JAAR BERENDRECHTSE BEGANKENIS - 1995:

In het jaar 1745 teisterde de pest de bevolking in o.m. de lage landen. Deze “Zwarte Dood” -zoals men nú weet- veroorzaakt door een bacterie, overgedragen door vlooiën en ratten, sloeg ook hevig toe in Ossendrecht. Tóén riep de radeloze bevolking de hulp in van Onze Lieve Vrouw van den Hagelberg in het Belgische Berendrecht, met de belofte van een jaarlijkse bedevaart. Vanuit meerdere dorpen en steden trokken er vanaf die tijd gelovigen naar de Mariagrot in Berendrecht om er genade af te smeken, opdat deze besmettelijke infectieziekte ons huisje voorbij zou gaan. In de loop der jaren haakten echter steeds meer plaatsen af en uiteindelijk waren het alleen de Ossendrechtse enaren die zich wel aan de gedane belofte hielden. 8 september 1995 (de datum 8 september was speciaal gekozen vanwege de feestdag van Mariageboorte) was het 250 jaar geleden dat bedevaartgangers uit Ossendrecht en omgeving zich voor de eerste keer te voet naar de Mariagrot begaven. Dat betekende echter niet dat deze Berendrechtse begankenissen ook voor de 250e keer werd gelopen. Al direct na de allereerste keer werd Nederland, waartoe België toen behoorde, in 1746 t/m 1748 bezet door de Fransen waardoor de

belofte niet ingelost kon worden.

Vanaf 1749 t/m 1796 vond de begankenissen onafgebroken jaarlijks doorgang maar in 1797 gooiden de Fransen opnieuw roet in het eten. Deze keer bezette het Frans Republikeinse leger van Napoleon tot 1805 Nederland. Geen Berendrechtse Begankenissen dus, alhoewel later door Ossendrecht beweerd werd dat ze wel degelijk gewoon de bedevaart gelopen had! Vijftien jaar later belette de Belgische afscheiding van Nederland - 1830 t/m 1839- opnieuw de gang naar Maria en ook gedurende de Eerste en Tweede Wereldoorlog werd er niet gebeden en gelopen. En toch bleven we al die tijd van de pest verschoond....

In 1945 werd de traditie weer opgepakt en sindsdien vond de begankenissen t/m 2020 weer jaarlijks plaats. Tot 2021 corona roet in het eten gooide evenals het daaropvolgende jaar wegwerkzaamheden en de slechte staat van de kapel en de Mariagrot. Ook het aantal bedevaartgangers is langzaam maar zeker teruggelopen. Berendrechtse Begankenissen is overigens de oudste bedevaart van Nederland en daar zijn ze in Ossendrecht met recht trots op. Zelf heb ik er drie keer aan deelgenomen: twee keer als misdienaartje en een keer vanwege het maken van videobeelden.

Ik vond het vooral als misdienaar een hele belevenis, waar ik met plezier aan terugdenk. Ook al loop ik zelf niet meer mee, Of de begankenis nog toekomst heeft valt zeer te betwijfelen maar toch hoop ik dat deze eeuwenoude traditie niet verloren zal gaan.

VIERING VIJFTIG JAAR BEVRIJDING OKTOBER 1994:

In oktober 1994 was het vijftig jaar geleden dat Ossendrecht door soldaten van het regiment Black Watch, een eenheid van het Canadese leger, bevrijd werd van de Duitse bezetter. Speciaal ter gelegenheid hiervan werd een groot feest georganiseerd.

Op die bewuste dag stond ik met mijn videocamera in de O.L.Vrouw ter Duinenlaan te wachten op de aankomst van de Nederlandse vereniging Keep Them Rolling.

Zij wordt vaak gevraagd om te laten zien met welke middelen onze bezetters door de geallieerden bestreden werden. De leden van deze club restaureren en onderhouden namelijk militaire voertuigen uit de Tweede Wereldoorlog.

Die werden voorafgegaan door een groep doeldzakspelers in originele Schotse kledij. De karavaan reed door het dorpscentrum naar de Markt waar geparkeerd werd om de toeschouwers de gelegenheid te geven deze te bewonderen en eventuele vragen van belangstellenden te beantwoorden. Al bij al vond ik het wel een indrukwekkende vertoning die, denk ik, bij mensen die de oorlog meegeemaakt hebben zeker ook wel emoties oproepen zal hebben.

VERTREK VAN BURGEMEESTER GUUS SWILLENS - 1995:

Guus Swillens, die in 1991 benoemd was tot burgemeester van Ossendrecht,

maakte zich hier, samen met zijn vrouw, in zeer korte tijd erg geliefd.

Naast bekwaam bestuurder was Guus ook een groot liefhebber van muziek en carnaval. Het duurde dan ook niet lang of hij meldde zich aan als muzikant bij Harmonie De Hoop. Zo'n burgemeester hoop je natuurlijk jaren te kunnen houden, maar die wens werd jammer genoeg niet vervuld. Met de snel naderende herindeling in het vooruitzicht kreeg Guus het advies om uit te zien naar een andere standplaats. En zo vertrok hij naar Limburg, waar hij op 6 maart 1995 bij Koninklijk Besluit benoemd werd tot burgemeester van Born.

Toch heeft het echtpaar Swillens tot op heden nog steeds een hechte band met ons dorp. Of dat komt omdat hun dochter Karlijn haar liefde hier vond en er bleef wonen nadat zij huwde met Ossendrechtenaar Jeffrey van Dijke, is natuurlijk maar de vraag. Feit is wel dat Guus en zijn vrouw elk jaar opnieuw carnaval in Ostrecht komen vieren waarbij Guus zijn muzikale talent in de boerenkapel tentoonspreidt.

Wethouder Fons van der Poel werd waarnemend burgemeester. Met een fulltimebaan als leraar op de basisschool bleek het loco-

Burgemeester Guus Swillens.

burgemeester-
schap niet te
doen in deze
overgangsfase
en Piet Ros-
sou, burge-
meester van
Oud- en
Nieuw-Gastel,
nam zijn tijde-
lijke taak over.
Vanaf 16 juni
1995 t/m 31
december
1996 nam hij
het burgemees-

terschap van onze gemeente waar.

HET LAATSTE JAAR VAN DE ZELFSTANDIGE GEMEENTE OSSENDRECHT 1996:

Het laatste jaar dat Ossendrecht nog een zelf-
standige gemeente was, deden de raadsleden
hun uiterste best om nog zo veel mogelijk in
het dorp te verbeteren. Een van de laatste rea-
lisaties was het Cichoreiplein, waar naast
woningen ook supermarkt EMTE een vesti-
ging opende.

In 1996 was het ook vijftig jaar geleden dat
Zr. Marie Adolphine was zaligverklaard. Om
dit te gedenken werd een feestweek gehou-
den die op zondag 14 juli werd afgesloten

met een processie door het dorp, die eindig-
de met een eucharistieviering in het Eikel-
hof, met ruim vierhonderd man publiek.

Het einde van de gemeente Ossendrecht
kwam snel dichterbij. En zoals het gezegde
luidt: “een ongeluk komt nooit alleen”. Wat
gebeurde er dan?

Welnu dat jaar werd de oproep voor de
dienstplicht afgeschaft, wat betekende dat de
Koningin Wilhelminakazerne in ons dorp
gesloten werd. Veel beroepsmilitairen en bur-
gers die in de nabije omgeving woonden
gingen ofwel met vervroegd pensioen of wer-
den overgeplaatst; burgerpersoneelsleden
moesten over het algemeen noodgedwongen
op zoek naar een andere baan.

Doordat duizenden dienstplichtige militairen
vanuit alle uithoeken in Nederland in Ossen-
drecht hun eerste basisopleiding hadden
gekregen heeft dit er in hoge mate aan bijge-
dragen dat de ligging en de naam van ons
dorp in geheel Nederland bekend was.

De uitgebreide positieve samenwerking die
er in de loop der jaren ontstaan was tussen de
legerplaats en de plaatselijke bevol-
king/verenigingen werd in een klap teniet
gedaan.

Niet veel later, op 11 september 1996, kwam
de “wet tot gemeentelijke herindeling” tot
stand: Ossendrecht, Putte, Huijbergen,
Woensdrecht en Hoogerheide zouden per 1

januari 1997 opgaan in één gemeente en wel onder de naam Gemeente Woensdrecht. In het najaar werden op kleine schaal nog wat afscheidsfeestjes gevierd, maar in de nacht van 31 december 1996 kwam er met veel geknal een einde aan de Gemeente Ossendrecht.

HOE IK PERSOONLIJK DE HERINDDELING NU, 25 JAAR LATER, ERVAAR:

Als ik 25 jaar na de gemeentelijke herindeling terugkijk naar hoe Ossendrecht toen was en wat het nu geworden is, word ik daar niet echt vrolijk van. Ik heb er begrip voor dat dit moest gebeuren, maar dat het zulke grote negatieve gevolgen zou hebben had ik echt niet verwacht. Waar komt bij mij dan dit negatief gevoel toch vandaan?

Welnu: sinds de herindeling zijn er veel winkels in Ossendrecht verdwenen. Vanwege het tegenwoordige online-winkelen niet zo heel vreemd natuurlijk, maar toch heb ik het sterke gevoel dat vanuit de gemeente Woensdrecht het beleid was zo veel mogelijk de winkels te clusteren in Hoogerheide. Met name het vertrek van de Action en de Aldi is nog steeds een gevoelig punt.

Enkele maanden na de herindeling hoorde ik van een deskundige m.b.t. woonbeleid, dat Hoogerheide een groeigemeente zou worden. Ossendrecht daarentegen moest een slaapgemeente worden. In het begin stond ik daar niet zo bij stil, maar na verloop van tijd werd die uitspraak "slaapgemeente", mij wel duidelijk. Het oude dorpscentrum is nl. meer en meer een Poolse enclave geworden. Voormalig Hotel de Prins, het eigenlijk nog zo goed als nieuwe voormalige Rabobankgebouw en het voormalige winkelpand van Piet van Oevelen zitten vol met Poolse of Bulgaarse arbeidsmigranten. Verder zijn er verspreid over Ossendrecht nogal wat woningen die door Poolse arbeidsmigranten als slaappleeds gebruikt worden. En inderdaad nu begrijp ik wat die woonbeleidsdeskundige bedoelde met "slaapgemeente" Ossendrecht.

Het was dus letterlijk gemeend. Het is niet dat ik iets tegen die arbeidsmigranten heb, helemaal niet, maar deze mensen slapen en werken hier, leven in hun eigen kringetje en hebben geen binding met ons dorp.

Dit bevordert mijns inziens de dorps sfeer niet.

Bovendien wordt aan de beschikbaar gestelde gebouwen te weinig onderhoud gepleegd.

Er staan momenteel op het Hondseind nog enkele

grote winkelpanden leeg; ik vraag mij af wat daar de komende jaren mee gaat gebeuren. Als die hetzelfde lot ondergaan als de eerder genoemde gebouwen ben ik bevreesd dat de komende jaren de verpaupering zal toenemen.

Persoonlijk zou ik ook liever zien dat migranten evenredig over alle woonkernen van de Gemeente Woensdrecht worden verdeeld, d.w.z. niet meer zo massaal bij elkaar. Meer spreiding draagt er, denk ik, toe bij dat ze dan gemakkelijker contacten kunnen en zullen aangaan met de plaatselijke bevolking.

SLOT:

Als geboren en getogen Ossendrechtenaar ben en blijf ik chauvinistisch en ben ik nog steeds trots op mijn dorp en op zijn bewoners. Toch doet het mij pijn dat ik na de herindeling mijn dorp langzaam maar zeker zie afglijden naar een wat saaier wordende woongemeenschap, met veel leegstand in met name de oude dorpskern.

Ik spreek dan ook de hoop uit dat er in de toekomst vanuit de gemeente Woensdrecht meer aandacht besteed wordt aan alle kernen van de gemeente Woensdrecht.♣

Bronnen:

`Wikipedia / `Krantenarchief De Stem

`Krantenbank Zeeland / `Tijding 1978-1

interim-burgemeester Piet Rossou.

Wederwaardigheden rondom de Stoomzuivelfabriek de Hoop in Huijbergen:

Fons Nelen treedt op de voorgrond

Samengesteld door Jan van Elzakker

In het begin van de 20e eeuw is het niet de gewoonte om je melk af te staan aan een fabriek: alle boeren zijn er immers sinds onheuglijke tijden op ingericht hun melk te verkarnen op de eigen boerderij. Toch durft in Ossendrecht de heer M. Dries het aan een zuivelfabriek op te zetten in deze tijd. Zodoende start hij in 1906 een wervingsactie om de boeren uit Huijbergen te verleiden hun melk ook aan zijn bedrijf in Ossendrecht te leveren. Zijn inspanningen worden beloond: een aantal boeren gaat hun melk aan hem leveren en hun getal groeit aanvankelijk. In 1908 evenwel komt Dries tot de conclusie dat door een aantal praktische bezwaren, op het gebied van vervoer, verwerkingscapaciteit, een zeer slechte weg en dergelijke, zijn

fabriek het niet zal redden. Daarom richt hij in Huijbergen zelf een zogenaamd ontrommingsstation in. En daarmee legt hij eigenlijk de basis voor de oprichting enige jaren later van een eigen melkfabriek door en van de Huijbergse boeren. We lezen dat alles in de feestgids ter gelegenheid van de viering van het 50-jarig bestaan in 1964. De toenmalige directeur J.v.d.Elshout, de samensteller van de gids, blikst dan terug op de tijd dat deze ontrommingsinrichting wordt gebouwd door aannemer Van Mechelen, maar niet groot van opzet is. In het gebouwtje bevindt zich een centrifuge die door een stoommachine wordt aangedreven.¹ De boeren die hun melk hier aanleveren ter ontromming krijgen naar hun zin echter te weinig uitbetaald door Dries nadat

1. In hetzelfde gebouw bevond zich ook nog een maalderij van Van de Berg.

die room in Ossendrecht is verwerkt. Het geleverde kwantum aan Ossendrecht vliegt na enige tijd achteruit.

Tot 1913 wordt door enkele boeren uit Huijbergen een en ander overgenomen zonder al direct over te gaan tot koop. Men test het eerst een tijdje uit. Dat gebeurt officieel tot 30 maart 1914, als de notariële akte passeert en een coöperatie wordt opgericht door de eerste negen leden. Op 10 mei 1914 kiezen die leden een bestuur bestaande uit P.Nelen, voorzitter, P.van Aert, secretaris en verder C.van Aert, A. van Wezenbeek en Chr. Van den Bergh als leden van het bestuur.

Dan verschijnt ook A.J.Nelen ten tonele, Fons, de door bovengenoemd bestuur als eerste directeur benoemde, met als taak: algehele bedrijfsleiding. Hij verenigt in het begin alle functies in zich. Hij is administrateur, melkontvanger, botermaker, stoker én machinist. Zijn loon gedurende het eerste jaar van 10 mei 1914 - 10 mei 1915: 15 cent per 100 kg ontvangen melk.

Fons Nelen.

Het doel van de coöperatie is dan: boter maken van de melk van de leden van de coöperatie en van de vrije leveranciers.

2. *Later De Kozze.*

3. *'Een eeuw Zuivelcoöperatie', Breda 23 juni 1993, een uitgave door zoon A.A.J.Nelen t.g.v. zijn afscheid als bedrijfsdirecteur in januari 1990 van de melkproduktenfabriek DMV-Campina te Zevenberrgschen Hoek.*

In dat jaar verwerkt de fabriek 400.000 kg melk o.l.v. Fons Nelen. Hij verdient zo dus dat eerste jaar 60.000 centen: f 600,- .

Zijn jongere broer, schoolmeester Louis Nelen, enige jaren later meester op de openbare school in de Nieuweweg in Hoogerheide, verdient het dubbele! En zelfs f 1660,- in 1920 als hij vier dienstjaren heeft.

Ondertussen wordt een rijksbotermerk, een keurmerk, aangevraagd én verkregen, en de aanbesteding geregeld van de kolenaanvoer vanaf station Woensdrecht naar Huijbergen met Jos Hellemons en de weduwe Ooms voor f 1,50 per ton.

In 1916 is de melkaanvoer gestegen tot bijna 1.000.000 kg. Als de directeur nog steeds op het hiervoor al genoemde tarief van 1915 gestaan heeft, en dat zal wel, doet hij goede zaken: bijna f 1500,- salaris dat jaar. Zijn ook al hiervoor aangehaalde jongere broer (Ludovicus Adrianus, 1896-1977), meester Nelen, later directeur van de Boerenleenbank van Hoogerheide/Woensdrecht, zal op dat moment zeker nog niet jaloers geweest zijn....

In 1917 is er plotseling concurrentie van een particuliere zuivelfabriek in Hoogerheide in het pand van de in 1905 verlaten school.² Er verlaten daardoor wel een paar boeren de Huijbergse coöperatie richting Hoogerheide, maar de overgrote meerderheid ziet de toekomst blijkbaar niet al te somber in want op de vergadering van het bestuur op 25 februari 1917, zo meldt ons een bron³, wordt besloten op de volgende vergadering 'eens flink te teren en 's morgens een Heilige Mis te doen'. En verder knoopt de schrijver er de optimistische conclusie aan vast, dat 'deze Bourgondische strategie wel werkt', want het vertrouwen in de Huijbergse coöperatie neemt zodanig toe blijkbaar, dat in 1920 de Hoogerheidese fabriek al weer ter ziele gaat! En in Huijbergen stijgt de aanvoer van melk naar boven de 1.000.000 kg. De bloei van de fabriek is begonnen en biedt voor Fons Nelen voldoende basis om een gezin te gaan stichten.

De op dat moment 29-jarige Alfonsus Nelen, directeur van de stoomzuivelfabriek, treedt op 15 oktober 1919 in het huwelijk met Maria Joanna van Wesel, 26 jaar, uit Nispen. Het gezin raakt met To, Cor, Wies, Dien, Mieke, Louis, Piet, Sjef, Juul en Magda vergroeid met de melkfabriek van vader en de door moeder en dochter gedreven kruidenierswinkel. Uiteindelijk zullen ze allemaal uitvliegen tot over heel de wereld, met uitzondering van Wies die met Piet Michielsen de aannemer trouwt en in Huijbergen de vleugels uitslaat.

In de jaren die komen wordt er in de coöperatieve stoomzuivelfabriek van Huijbergen gemoderniseerd, verbouwd en geïnvesteerd: een grotere stoomketel geplaatst, een nieuwe nortonbron geboord, een ontijzeringsapparaat geïnstalleerd om met ontijzerd water de kwaliteit van de boter te verbeteren én gedurende een reeks van jaren een serie diploma's behaald op gebied van boterkeuring. Een belangrijke taak voor bestuur en directeur waaraan voortdurend aandacht moet worden besteed zijn de melkroutes die steeds aanbeesteed moeten worden: over de Vleet, de Planta-

ge, de Noordhoef, de Overberg, de Schoelieberg en route De Wolf.

De dertiger jaren zijn niet gemakkelijk voor de boeren en hun coöperatie, en zeker niet voor directeur Fons Nelen om alles lopende te houden. De nood stijgt zo hoog dat hij het voorbeeld geeft en zijn salaris door zijn bestuur laat verlagen met f 200,-. Ook het personeel neemt genoegen met een verlaging van 5 cent per uur. De continuïteit van het bedrijf staat op het spel. Overigens is het gesprek over het verschijnsel salarisverlaging ook in de ambtenarenwereld geen uitzondering, maar regel geworden in die tijd.

Eind jaren dertig ziet het er weer wat beter uit met de economie, maar de Tweede Wereldoorlog gooit roet in het eten, zodat nieuwbouwen/of verbouwingsplannen geen doorgang vinden. Er wordt in 1939 nog wel flink gefeest bij het 25-jarig bestaan⁴, en teruggeblikt. Want zowel de voorzitter als de secretaris van het bestuur resp. P.Nelen en P.van Aert, alsmede de directeur Fons Nelen, vieren ook hún zilveren coöperatie-jubileum. Op 12 april 1939 is er feest voor de leden en genodigden en de dag erna voor de vrouwen van de leden. Het feest

De familie Nelen

4. '50 jaar coöp. zuivelfabriek "De Hoop" te Huijbergen', Huybergen maart 1964, J.v.d.Elshout.

heeft f 470,15 gekost en de huur van het patroonaat wordt kwijtgescholden op voorwaarde dat de Coöperatie 'Weldoener der R.K.Kerk' wordt. Door f 50,- te betalen is ook dat geregeld. Tijdens de mobilisatie, er hangt onraad in de lucht, treedt op 28 november 1939 P.M. Nelen als voorzitter van de coöperatie terug, wordt benoemd tot ere-voorzitter en opgevolgd door F.van de Keijbus.

In de periode vanaf de oprichting in 1914 tot dan 1939 is er in totaal 39.633.308 kg melk aangevoerd met een uitbetaald bedrag aan de leveranciers van f. 2.287.683,53. En gedurende die 25 jaren is de fabriek dikwijls de eer te beurt gevallen een diploma te behalen op tentoonstellingen, keuringen en dergelijke in Breda, Antwerpen of Brussel als het over de kwaliteit van de Huijbergse boter gaat.

Bij het 50-jarig jubileum later in 1954 stelt men vast dat de oorlogsjaren niet ongemerkt aan het melkverwerkend bedrijf voorbij zijn gegaan. Van noodzakelijke verbouwing kon voorlopig toen niets terecht komen: 'Veel werk moest provisorisch verzet worden door gebrek aan kolen, hulpstoffen, verplichte melkstandaardisatie, waarvoor men niet ingericht was, enzovoorts.' Men maakte al wel plannen voor een noodzakelijke verbouwing. Dat wordt pas mogelijk in 1948 als een strook grond aangekocht kan worden voor f 637,64 van de weduwe J.Goris, waarop het in de oorlogsjaren uitgebrande café 'De Kongo' heeft gestaan. Op de ledenvergadering van 7 juni 1949 wordt goedkeuring voor de uitbreidingsplannen verleend tot een bedrag van f 75.000,-.

Grote consternatie op het dorp Huijbergen

Als een lopend vuurtje gaat 19 januari 1951 het bericht de wereld in⁵, dat directeur Fons Nelen van de Coöperatieve Stoomzuivelfabriek De Hoop in Huijbergen, in de vroege ochtend van die bewuste vrijdag is overvallen.

Elke twee weken is het op vrijdag uitbetaaldag in contanten, zoals toen gebruikelijk, aan de melkleveranciers. Ruim vier weken later pas wordt precies duidelijk wat er die vrijdag daar in het vredige, brave Huijbergen is gebeurd. Op 19 februari bericht de krant alle bijzonderheden. Alles rond de overval is door de Rijks-politie in samenwerking met de gemeentepolitie

van Bergen op Zoom opgehelderd. Zo lang heeft de al kort na de overval gearresteerde verdachte Th.B. gezwegen. Dan kan hij de spanning niet langer meer aan en bekent: "Nou moet er alles maar uit!"

De 32-jarige landarbeider Th. B. uit Welberg vertelt dan in details de toedracht. De moed die hij heeft op moeten brengen om tot zijn daad te komen wijt hij aan 'de nawerking van een hoeveelheid spiritualiën die hij de nacht tevoren had gebruikt'. Hij fietst op die bewuste vrijdagochtend al vroeg naar Huijbergen. Hij kent de omstandigheden en de situatie ter plaatse omdat hij als melkrijder bij de zuivelfabriek in dienst is geweest. Hij weet dat directeur Fons Nelen op vrijdag in alle vroegte met een aktentas en een koffertje in de hand altijd van thuis naar de fabriek stapt. Dat is slechts een afstand van 250 meter. Th.B. verbergt zijn fiets bij een aardappelkuil op een landbouwkavel schuin tegenover de melkfabriek. Vervolgens stapt hij over het terrein, door het akkerland, hakhout en het voetbalveld, naar een heg naast de eerste woning voorbij de melkfabriek. En daar wacht hij Fons Nelen op. Hij laat hem passeren, holt er dan achteraan en geeft de directeur een duw tegen het achterhoofd. Als de heer Nelen valt grijpt de dader onmiddellijk naar het koffertje en rukt het uit zijn handen. B. is erna langs dezelfde weg weer teruggehold. Hij heeft zijn fiets gepakt en is via het erf van drie noodwoningen en een stukje landweg naar de grote weg gestapt om daarna de Wouwsche Plantage (op het landgoed) in te vluchten waar zijn ouders wonen. Daar verbergt hij voorlopig het geld. Later hoort hij van een familielid dat de politie het een en ander heeft afgezet. B. is dan naar de plek teruggegaan waar het koffertje verstopt is, maakt de zakjes leeg, waarbij hij er in de haast enkele vergeet en gaat met het geld in zijn alpinopet terug naar het bewuste familielid. Vervolgens stopt hij het geld in een blikken trommel die hij bij een kennis heeft gehaald en verbergt het zaakje op een betere plaats. B. vertelt aan het familielid, dom genoeg, waar hij het geld heeft verstopt.

Als het daarbij was gebleven zou die wetenschap voor hem niet zo'n ernstige gevolgen gehad hebben. Maar wat gebeurt? Hij gaat met het geld aan 'liefdadigheid doen'. Diverse kennissen worden door hem 'geholpen'. Hij zal later

5. *Dankzij de krant.*

dan ook rekenschap voor zijn daden moeten afleggen.

Al de eerste dag is verdenking gerezen en in de loop van de avond komt er een andere sterke aanwijzing, waarna men besluit verdachte op de voet te volgen. Dat leidt tot de ontdekking dat hij in verschillende cafés is geweest en in totaal f 600,- heeft verbrast! Dat waren minstens 15 weeklonen!

De laarzen die B. heeft gedragen toen hij de overval pleegde zijn de dag daarna, op die zaterdagmiddag van 20 januari 1951, nog gevonden. De zolen stemden volledig overeen met de voetafdrukken die de politie in het akkerland had gezien.

Dat er wroeging aan zijn gemoed heeft geknaagd en hem tot een bekentenis heeft gebracht moge volgens de politie wel blijken uit het feit dat de dader bij de confrontatie met het slachtoffer, dat hij goed kende, hem de vraag stelde na de bekentenis: "Mijnheer, ik heb U toch niet te veel pijn gedaan?"

Uit zijn hele gedrag blijkt ook dat Th. B. zich kapot geschrokken was van de grootte van het bedrag dat hij buit had gemaakt en hem in handen was gevallen: 21.000 gulden. Men kon er toen makkelijk twee huizen van kopen..... In de blikken bus die hij verstopt had op De Plantage zat nog het grootste deel van de buit: 17.000 gulden. Al snel wordt het destijds ook duidelijk dat het dezelfde dader is als die van de aardappeldiefstal in Steenberg!

Al op de vergadering van 31 januari 1951 wordt door het bestuur van de coöperatie besloten, de dader had op dat moment overigens nog niet bekend, dat voortaan via de Boerenleenbank de melkgelden zullen worden uitbetaald.

Knechtje

Ondertussen was in 1949 op 15-jarige leeftijd, een jongetje eigenlijk nog, Briëltje Lambrechts uit Hoogerheide in Huijbergen in dienst getreden van De Hoop, de zuivelfabriek. Als hij vele jaren later in maart 1989, bij zijn 40-jarig arbeidsjubileum terugblikkt⁶, is hij op dat moment

door allerlei fusies en verplaatsingen in de wereld van de melkverwerking, bij Campina in Zevenbergschen Hoek als voorman van de botermakerij werkzaam. Hij denkt dan nog met veel plezier terug aan zijn begintijd toen de fabriek net flink was vernieuwd in Huijbergen.

"Je wist overal wat van, want je moest in het hele bedrijf meehelpen." In Huijbergen moest hij van alles doen: flessen wassen, pap koken, boter inpakken en werken met de stoommachine waar alles op draaide. "Als die werd opgestart mocht ik op het wiel staan. Dan moest je maken dat je op tijd wegkwam natuurlijk." Briël Lambrechts werkt anno 1989, tijdens zijn jubileum, na zo veel jaren, bij Campina onder de zoon, Louis Nelen, van zijn eerste directeur Fons Nelen.

"Toen De Hoop dicht moest werd ik naar Roosendaal overgeplaatst. Toen vroeg hij al of ik bij hem kwam werken. Ik zei: ben je gek, zo ver van huis, dat doe ik niet. Maar toen later de fabriek in Roosendaal ook moest sluiten ben ik toch daar in Zevenbergschen Hoek bij hem terecht gekomen!" De jongste zoon van Fons Nelen, Sjef, zegt kort voor zijn overlijden onlangs nog: "Wij moesten ook wel eens bij grote drukte meehelpen. Ik herinner me Briël nog heel goed want ik was ruim een jaartje ouder dan hij. Ik werkte dan met hem samen bij de boter. Ons vader was erg gesteld op Briël. En eigenlijk wij allemaal!"

In 2011 ging ondergetekende bij Briëltjes thuis langs om over ons gemeenschappelijk trauma te praten.⁷ In februari 1961 lagen we namelijk drie weken broederlijk naast elkaar in het gasthuis om te genezen van de opgelopen verwondingen ten gevolge van de carnavalsbrand met de Scheldezonen in Bergen op Zoom. De dood van adjudant Aart Bruggeman, waar wij beiden getuigen van waren, verbond ons in de decennia erna. Toen legde hij mij uit hoe hij op de familie Nelen gesteld was. Ook vertelde hij over het verschijnsel 'melkmiske' in Huijbergen.

"In de zomer werd er op zondag gewerkt, anders werd de melk zuur. Ook al was dat werken op die dag zeer tegen de zin van de pastoor. Daarom werd op zondagmorgen speciaal om 6.00 uur de H.Mis opgedragen in het kerkske van Huijbergen. Dan kon je om 7.00 uur op je

6. In de regionale krant *Het Brabants Nieuwsblad* besteedde een journalist er aandacht aan.

7. Zie *Tijding* 2010-3.

Nog een Nelen uit het Huijbergse: A.A.J. (Louis) Nelen

Als je vader, Fons Nelen, directeur is van een coöperatieve melkfabriek, je dicht betrokken bent als belangstellende oudste zoon en er vaak mee moet werken, met veel plezier overigens, dan zal men niet verbaasd zijn dat je dan in diens voetsporen treedt. Ook zijn wereld wordt beheerst door alles wat te maken heeft met de melk- en zuivelindustrie.

Als hij, Louis Nelen dus, op 23 juni 1993 afscheid neemt van 'een eeuw zuivelindustrie', zoals hij het zelf noemt en er een boek over schrijft, heeft hij in januari 1990 al afscheid genomen als bedrijfsdirecteur van de melkproduktenfabriek DMV-Campina te Zevenbergschen Hoek. Hij is er dan 32 jaar zeer intensief en persoonlijk bij betrokken geweest. Hij beseft dat deze negentiger jaren ook het einde betekenden van een tijdperk waar het begrip coöperatie centraal heeft gestaan. En daarmee is Louis van kindsaf opgegroeid, te beginnen thuis in Huijbergen, rondom vader Fons, die de eerste directeur van de melkfabriek van Huijbergen was.

werk zijn. En je hoefde het niet te proberen om die mis over te slaan want dan wist je je betrapt, want Nelen, onze directeur van de melkfabriek, was collectant in die mis en wist precies wie er wel en wie er niet in de kerk was geweest. En als het eens door omstandigheden zo uitkwam dat je er niet was, dan stuurde hij je alsnog van de fabriek uit naar de mis van 10.00 uur."

Briël legt anno 1989 uit: "Ik ben in de boter blijven zitten. Van manusje-van-alles in Huijbergen kreeg ik steeds meer verstand van zuivel, met name van boter. In mijn Roosendaalse tijd volgde ik in Breda op woensdagmiddag cursussen. Heen en terug op de fiets."

Het is in de botermakerij als voorman geen handenarbeid meer. Ze zijn operator. Alles is geautomatiseerd en die ontwikkeling heeft hij wel op de voet moeten volgen. "Tegenwoordig moet je al bijna een H.T.S.-er zijn wil je in mijn functie komen." Om er nog aan toe te voegen: "Je ziet geen boter meer, alleen maar scherpjes en knoppen. Vroeger hadden we onze handen vol op een dag aan 1000 liter room, een ton dus, nu gaat er 130 ton per dag doorheen." Let wel: anno 1989!

Briël Lambrechts eet dan ook nooit margarine. "Dan heb ik geen eten gehad". Hij smeert altijd dik roomboter op zijn brood met nog wat suiker erover. Hij ergert zich aan de reclame over roomboter met de 'koninklijke krul'. "Wie heeft dat nou toch verzonnen? Roomboter moet je niet in de koelkast bewaren, dan wordt ie veel te hard en kun je hem niet smeren."

Nu hij, anno 1989, veertig jaar 'in de boter zit', al vindt hij dat helemaal geen prestatie, kijkt hij toch uit naar het moment dat hij met met pensioen mag over vijf jaar, in 1994, hij is dan zestig.

Briël zal nog meer dan twintig jaar van zijn pensioen genieten met zijn hobby's. Hij heeft al die tijd vanuit de haven in De Heen gevaren en doorgebracht in zijn ruime motorjacht de Calypso met zijn vrouw Joke Verkaart aan boord en veertig jaar bij De Scheldezones en de Edelweiss Buben geblazen. Hij overleed 23 oktober 2016.

Terug naar Fons Nelen, de directeur tussen 1914 en 1956

Na de intermezzo's over de overval van 1951 en topmedewerker Briël Lambrechts vatten we de draad weer op en keren terug tot de geschiedenis van de stoomzuivelfabriek. Nadat in 1954 het 40-jarig bestaan was gevierd, waarbij directeur Alfonsus Josefus Nelen zijn, ook 40-jarig, ambtsjubileum met een gouden medaille verbonden aan

de orde van Oranje-Nassau beloond zag, kwamen zowel hij als bestuurslid de heer C. van Wezel twee jaar later in 1956 te overlijden. De dankbaarheid en waardering voor Fons Nelen die 42 jaar de coöperatie had gediend, was groot.

In zijn geest en ook met groot succes wordt J. van den Elshout door het bestuur benoemd tot nieuwe directeur.

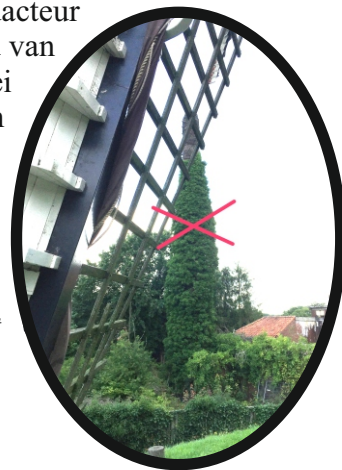
In 1956 volgde J.v.d. Elshout dus als directeur Fons Nelen op. In 1957 moest er een nieuwe schoorsteen worden opgetrokken en het ketelhuis worden verbouwd. Van stoom was in 1958 geen sprake meer en de naam werd veranderd in Coöperatieve Zuivelfabriek De Hoop i.p.v. Stoomzuivelfabriek. Was de productie aanvankelijk alleen gericht op de bereiding van boter, later, al na de oorlog, was men zich ook gaan richten op consumptiemelk en andere bijproducten, zoals vla.

Bij het 50-jarig bestaan van het bedrijf in 1964 wordt er weer feest gevierd. Uiteraard weer met een H.Mis om 10.00 uur in de parochiekerk op 21 mei 1964. De leden van de coöperatie, ondertussen opgelopen tot meer dan honderd uit de hele streek, krijgen in het patronaatsgebouw een koffietafel aangeboden, waarna er vanaf 12.00 uur een feestvergadering in de aula van

Instituut St. Marie met diverse speechende genodigden wordt gehouden. Het bestuur houdt een receptie van 2 tot 4 uur. En 's avonds om 7.00 uur is er een feestavond voor de leden met onder meer De Mounties!

De jaaromzet is dan al gestegen tot één miljoen liter melk. De fabriek en de technische installaties hebben in de loop der jaren heel wat uitbreidingen en vernieuwingen moeten ondergaan waarbij die van 1948 en de in 1963 toegevoegde uitbreiding met kantoorruimten het meest opvallend zijn. 'Het levenswerk van Fons Nelen en zijn bestuur heeft ertoe geleid dat het kleine melkfabriekje van voor 1920 uit kon groeien tot een belangrijke industriële pijler voor Huijbergen', aldus de redacteur van de krant uit de mond van J.v.d.Elshout anno 21 mei 1964 bij gelegenheid van het gouden feest.

Helaas is in oktober dit jaar de schoorsteen van dit industriële erfgoed wegens zwaar verval afgebroken.

1956 was een memorabel jaar

In oktober 1956 ligt Fons Nelen op zijn sterfbed, wetend dat zijn levenseinde zeer nabij is.

Zijn tweede zoon Piet is net priester gewijd en zal traditiegetrouw zijn eerste H. Mis in de parochiekerk van Huijbergen opdragen. De tijd dringt voor vader Fons en daarom wordt, met toestemming van de pastoor, een uitzondering gemaakt door Piet zijn eerste mis thuis te mogen laten doen. Voorwaarde is wel dat de gewijde altaarsteen van de kerk in de huiskamer aanwezig moet zijn.

40-jarig jubileum aan de zuivelfabriek melkfabriek Coöp. De Hoop.

Tien kinderen met aanhang bij vader Fons. Vlnr. Dien, Juul, Magda, Mieke, Sjef, Piet Michielsens, Louis, Wies, Riet van Louis, Cor Sloven, Cor, moeder, To en Piet.

Dit is een verplaatsbare altaarsteen die meegenomen kan worden voor eucharistievieringen buiten het kerkgebouw. Deze mis thuis is een erg emotionele gebeurtenis met de familieleden!

Een dag later draagt Piet alsnog in de overvolle kerk van Huijbergen zijn "eerste" H. Mis op terwijl zijn vader thuis ook déze mis nog kan volgen via een geluidsopname. (Zie ook Tijding 2023-2).

Vervolg

Op vrijdag 16 november 1956 trekt om ongeveer 10.00 uur vanaf zijn woonhuis de begrafenisstoet van de overleden directeur Fons Nelen onder zeer grote belangstelling richting kerk.

De begrafenis van A.L. Nelen wordt een indrukwekkende gebeurtenis in het leven van de Huijbergenaren. De grote belangstelling, in het bijzonder van de landbouwers en de landbouwende bevolking zorgt weer voor een overvolle parochiekerk waar de rouwmis wordt opgedragen door drie Heeren: pastoor De Weert, geassisteerd door

rector Beckers en conrector Tonino, beiden van St. Marie. ♣

En nu naar kostschool!

Kleine introductie: Louis Michielsens (1939-2014) schreef in de winter van 2011/2012 *Godsgeschenk, verhalen over mijn leven die in mijn geheugen gegrift staan*, uitgetikt door dochter Diana de Vos-Michielsens. Hieruit halen wij zijn memoires over zijn schooltijd bij de broeders van Huijbergen. Louis was fruitteler in de polders van Woensdrecht. Daarover schreef hij eerder een artikel in *Tijding* 2012-1. Hij was ook een verwoed kunstschilder en schonk ons museum twee portretten van Prinses Paulientje, zie *Tijding* 2011-3, pagina 32.

Als het Nieuwjaar was, gingen wij met de auto naar België om de tantes van vader of moeder Nieuwjaar te wensen. Ik weet nog dat ik bij tante Looke was en ik haar nadeed achter haar rug. Ik hield mijn duim tegen mijn kin gebogen en schudde mijn hoofd. Mijn zussen, die voor tante Looke stonden, moesten dan lachen. Zij kregen dan van moeder een standje, maar eigenlijk moest ze zelf ook altijd om mijn streken lachen. Mijn vader zei: “Hij gaat voortaan maar niet meer mee. Het wordt de hoogste tijd dat ze allemaal naar kostschool gaan. Daar weten ze wel raad met hen. Anders komt er niets van terecht. Hier op school leren ze niets. De meisjes gaan naar Oudenbosch bij de nonnetjes en Louis naar de broeders in Huijbergen.” Toen mijn vader de school op de hoogte bracht van zijn plannen, bleek dat de rapporten zoek waren. De onderwijzers schaamden zich voor hun prestaties. Ik moest de zesde klas overdoen. In Huijbergen kregen ze in de vierde klas al breuken en taalkundig ontleden. Daar had ik nog nooit van gehoord.

Samen met vader en moeder gingen we kennismaken in Huijbergen. Er was een oude broeder, Servatius, waar vader vroeger ook les van had gekregen. Hij gaf les aan een zesde klas. Dat was de seminarieklas. Ik werd daar bij ingedeeld omdat ik misdienaar was geweest.

Mijn vader zei “Louis is nog wel een beetje verlegen.” “Dat komt wel goed”, zei de broeder, “Ga eerst maar eens de school verkennen. Jij zult het hier best naar je zin krijgen.” Het was een hele grote school.

Eerst kwam je in een grote hal. Links lag een gang met de klaslokalen en rechts een met de refters (eetzaal) en recreatieruimtes. Zo’n gang was wel zestig meter lang. Vanuit de hal kon je met een brede trap naar boven, waar de slaapzalen waren.

kwam helemaal vol. In de refter was ook een kastenwand met vierkante kastjes met je nummertje erop. Daar kon ook nog best veel in. Toen alles een plaatsje had gekregen mochten we naar onze refter. Daar konden we afscheid nemen van onze ouders. We kregen toen uitleg hoe een dag verloopt. Het staat nog in mijn geheugen gegrift:

Een bedje stond tegen de muur met een kast ernaast waar je je kleding in moest opbergen en er tegenover een muurtje met een wastafel met spiegel. Bij de overloop stond een lage verhoging, waarop je je schoenen 's avonds kon poetsen en er was een gelegenheid om handen of voeten te wassen. Dat waren grote ronde wastafels met in het midden kranen.

We mochten overal gaan kijken, in de kapel, de keuken en in de zijvleugels waar de kamers van de grote jongens en broeders waren.

Er kwamen ongeveer 400 leerlingen voor de lagere school en de mulo. We moesten voor 1 september komen met de hutkoffer waar alles in moest. De lakens waren van school. De lege hutkoffer werd opgeslagen in een ruimte. Met de grote vakantie moest die weer mee naar huis. Buiten zagen we de sportvelden, tennisbanen en er was een biljart. Ook was er in iedere refter een pingpongtafel. Je keek je ogen uit: alle sporten konden beoefend worden. Dat vond ik gaaf.

In het gareel op kostschool

Eindelijk was het dan zo ver. De hutkoffer werd ingepakt en ik werd weggebracht. De kleding werd genummerd, ik meen dat ik nummer 196 had. Een broeder wees ons de slaapplek en moeder legde me uit hoe ik alles het beste kon opvouwen. De kast

6:30 wakker worden, je bed aftrekken, wassen en tanden poetsen, aankleden.

7:00 Naar de kapel voor de Heilige Mis

7:30 Naar de refter om te eten, waarna je nog even naar boven mocht om je bed op te dekken.

8:00 Een flinke ochtendwandeling

9:00 Lessen

10:30 Pauze van een kwartier. Tijdens dat kwartier had je de kans dat je naar boven geroepen werd omdat je je kast of bed niet netjes opgeruimd had. De broeders schroomden niet om, dat wat niet netjes was, uit de kast te gooien. Dan moest je op je tijd letten want je moest op tijd weer bij de les zijn.

10:45 Lessen

12:00 Warme maaltijd, met om 12:45 nog even een kwartiertje naar buiten.

13:00 Lessen

14:45 Pauze

15:00 Lessen

16:00 Wandeling van een uur

17:00 Opfrissen

17:30 Eten

18:00 De klas in om je huiswerk te maken

19:00 Een voetbalwedstrijdje, wandelen of een andere sport.

20:30 Opfrissen en jezelf vermaken in de refter

21:30 Voor het avondgebed naar de kapel

22:00 Tandenvoetsen en gaan slapen.

twee woorden spreken. De directeur vertelde: "Je mag de eerste drie weken geen bezoek ontvangen van je ouders. Zondag na de mis mogen jullie een brief naar huis schrijven. Iedere vierde zondag van de maand moet je een kaart erbij doen, waarop de punten staan die jullie in die maand gekregen hebben." Toen de directeur de klas uitging moesten wij weer staan.

Er waren kinderen die lagen te huilen in bed na zo'n eerste dag. De broeder troostte ze, maar er waren ook jongens die dan zeiden dat je moest ophouden met dat gejangk. Ik vond het wel leuk, dat voetballen en wandelen 's morgens over de 7 heuveltjes. Dan mochten we ook rennen. 's Avonds in de refter deden we spelletjes zoals kaarten, dammen en Stratego. Sommige jongens gingen schaken.

Maar in de klas vond ik het niet zo leuk. Bij de kennismaking daar vroeg broeder Servatius onze naam. Je moest dan naast de bank gaan staan en je naam zeggen. Toen ik aan de beurt was deed hij net of hij het niet verstaan had en moest ik het nogmaals doen. Ik kreeg een rood hoofd, maar hij had het nog niet verstaan en zei dat ik harder moest praten. De kinderen begonnen ook nog te lachen. Met een nog roder hoofd en het zweet onder mijn armen deed ik een laatste poging om hard te praten. Ik mocht gaan zitten en moest denken aan mijn vader. Die had tegen broeder Servatius gezegd dat ik verlegen was. Toch had ik al snel wat vriendjes, meestal ook boerenjongens. Daarmee kon ik over de boerderij praten. We kregen ook les in hoe we ons moesten gedragen.

Als de directeur in de klas kwam, gaf broeder Servatius een teken, dan moesten we naast de bank gaan staan. De directeur gaf dan aan dat we mochten gaan zitten en als hij wat aan je vroeg moest je altijd met

Het kaartsysteem

Je begint iedere maand met 100 punten. Als je iets fout doet gaan er 1 of meerdere punten af. De kaart is verdeeld in vakken, waarop je dus punten kunt verspelen. Hieronder mijn kaart van februari 1952.

Godsdienstigheid: 10 van 10 punten
Beleefdheid: 15 van 15 punten
Sprakzaamheid en netheid: 8 van 10 punten
Ordelijkheid en tucht: 30 van 35 punten
Naarstigheid in studie en les: 25 van 30 punten

Behaald: 88 van de 100 punten = Goed

De kaarten hadden kleuren:

Van 100 tot 90 punten witte kaarten = uitmuntend
Van 89 tot 75 punten rode kaarten = goed
Van 74 tot 50 punten groene kaart = voldoende
Van 49 tot 30 punten gele kaart = min hoffelijk
Van 29 tot 0 punten grijze kaart = slecht

De aftrekpunten noemde men kwade punten. Je kon ze zowel in de klas als in de refter, de slaapzaal, in de kapel en op de cour of tijdens de wandeling krijgen. Je kreeg ze dus van verschillende broeders. Mijn kleur was meestal rood en soms wit. Op deze manier waren je ouders op de hoogte en kon je zo nodig twee keer straf krijgen. Je brieven werden altijd gecontroleerd door je klassebroeder.

Eekhoortjesjacht

Woensdagmiddag waren we vrij en gingen een lange wandeling maken, dwars door de bossen langs de Groote Meer en naar de Kloof. Daar stonden kastanjabomen waar we konden uitrusten. Ik had een scherp zakmes en als ik dan een stuk schors van een dikke dennenboom had losgepeuterd, probeerde ik daar een bootje van te snijden. Onder het lopen ging dat niet goed. Onderweg huiswaarts hadden we in het bos eekhoortjes gezien en ook nesten boven in de boom. In de tijd dat de eekhoortjes al bijna volwassen waren, kon je ze soms uit het nest halen. Die kon je dan zelf voeden en werden in een kooi gezet, die getimmerd was op de speelplaats. De verschillende kooien stonden in een ruimte die geheel was omheind. Daar konden de eekhoortjes vrij spelen. De jongen die er eentje gevangen had, mocht het beestje voeren. Zo werd ze niet bang voor die jongen en kroop ze in zijn nek en op zijn hoofd. Bij ons deed ze dat niet. Wij wilden ook wel zo'n eekhoortje. We gingen dan met broeder Pascal met onze klas naar het bos om er eentje te vangen. Broeder Pascal was nog een jonge broeder, daar waren we best gek op. Hij deed mee en wist hoe het moest. Wanneer we er een zagen, moesten we hem volgen. Het beestje sprong van de ene boom naar de andere. Als ze dan best moe was kroop ze in de boom weg. Mijn vriend Daan kon goed klimmen. Hij was er bijna bij toen de eekhoorn naar de andere boom sprong. Daan sprong hem na maar viel uit de boom. Hij brak toen zijn sleutelbeen en had gekneusde ribben. Zonder vangst gingen we naar huis. Daan verbeet de pijn en strompelde mee, ondersteund door de broeder. Naderhand had ik er bijna een, die viel uit de boom op de grond. Ik viel op hem met mijn hand. Een andere jongen naast mij had hem te pakken. De eekhoorn beet hem in zijn vinger, die hevig bloedde. Zo'n oude eekhoorn krijg je niet tam. Hij is naderhand uit de kooi ontsnapt.

Lachen en afzien met de broeders

Met broeder Pascal hadden wij het meeste plezier. Toen we langs een stoppelknollenveld liepen, zei hij: "Lusten jullie die, pak er dan maar een mee. Ze zijn best lekker. Je moet ze wel eerst afschillen." Ze waren heel zoet, maar ook als een radijsje heel pittig. De broeder vond ze ook lekker. Als we gingen wandelen met broeder Pascal was het opvallend dat we altijd wel langs een stoppelknollenveld kwamen. Bij een andere broeder was dat niet het geval. Hij voetbalde ook altijd mee op de cour. De refterbroeder Ernest ook, maar dan op het voetbalveld. Als hij je wilde passeren, had hij de bal altijd onder zijn rok, zodat je niet wist waar die was. Ik werd dat goed zat.

Op een keer ramde ik met een flinke schop onder zijn rok, zodat ik vooral zijn benen raakte. Hij werd zo boos. Zijn ogen puilden uit zijn hoofd en ik kreeg gelijk vijf kwade noten. Die had ik er graag voor over. Hij kreeg van ons een andere naam. Als hij er niet bij was noemden we hem Broeder Pietje Baloog.

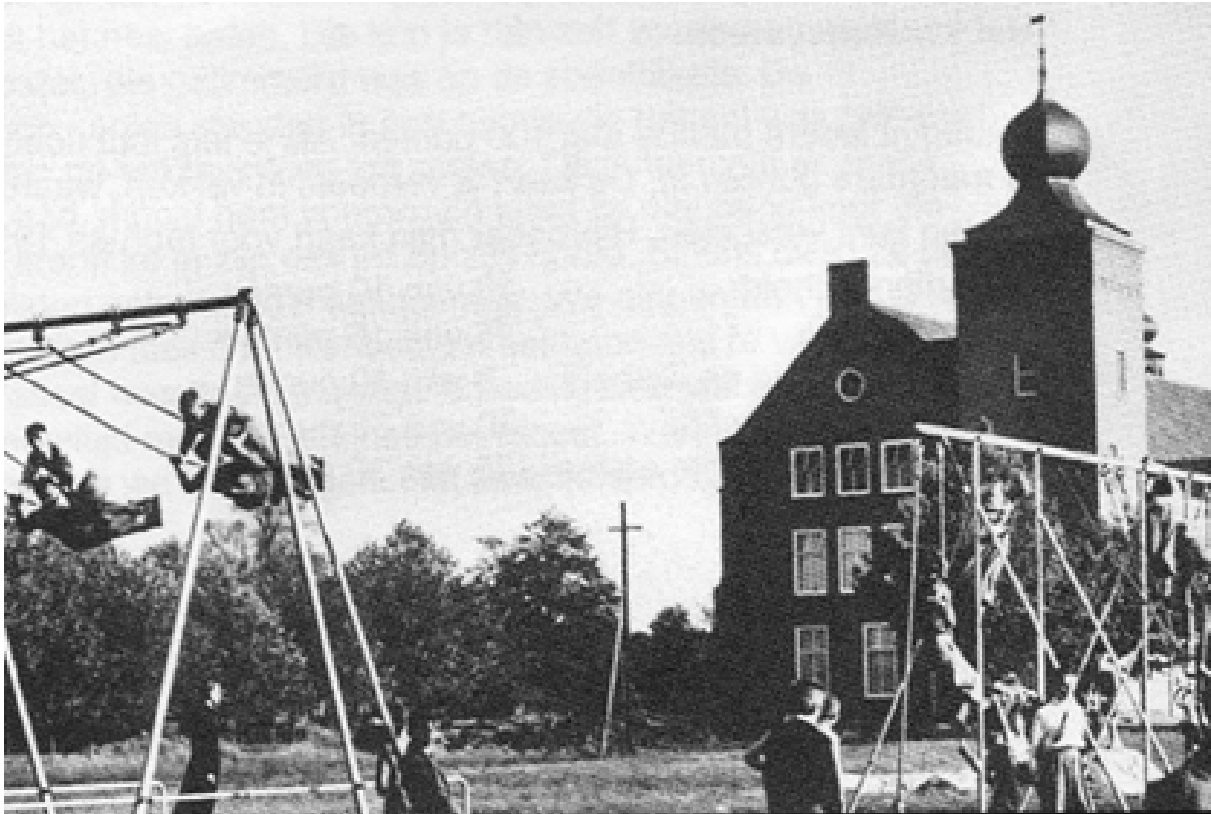
Ik begon me er al aardig thuis te voelen en was ook minder verlegen. De kwajongensstreken kwamen los. Op de slaapzaal sliep ik net onder het raampje van de broeder waardoor hij over een rij bedjes kon kijken. Een vriendje van mij sliep enkele bedjes verder. Als we dan allemaal in bed lagen, rolde ik eruit en kroop onder de bedjes door naar mijn vriendje en wipte hem

omhoog op en neer – en kroop dan meteen terug. Het was de broeder opgevallen dat die jongen in zijn bed lag te schommelen. Hij stapte op de jongen af en maande hem aan stil te liggen. Ondertussen lag ik alweer terug in mijn bed. De broeder vertrouwde het niet: zo hoog platliggend op en neer gaan, dat kan toch niet? Na een paar dagen herhaalde ik mijn kunstje. De broeder zag hem weer op en neer gaan en ging onmiddellijk kijken. Ik meteen terug, maar hij hoorde iets, keek om en zag mij net mijn bed in kruipen. Hij kwam naar mij toe, trok me uit bed en gaf me een paar klappen tegen mijn hoofd. “Mij houd je niet voor de gek! Ga jij hier maar op je knieën zitten bij de prullenmand. Jij krijgt vijf kwade noten.” Hij ging in zijn kamertje bidden. Na een half uur deden mijn knieën zeer. Toen heb ik wat papier uit de prullenman gehaald en onder mijn knieën gestopt. Er leek geen einde aan te komen. Na een uur kwam hij uit zijn kamertje en zei: “Ga je bed in en waag het niet nog eens om mij voor de gek te houden.” “Nee, broeder.” Daar was de lol dan van af.

Na een jaar was ik niet genoeg op niveau. Mijn rekenen en taal waren nog niet goed. Het advies was nog eens de brugklas te doen alvorens ik naar de mulo kon gaan. Toen kwam ik terecht bij broeder Maternus. Dat was geen succes. Deze had zo zijn eigen methodes om de orde te handhaven. Hij had een vriend, die heette Max. Dat was zijn aanwysstok. Ik kan me nog herinneren dat Olivier een jongen onder de bank door een schop had gegeven. Hij kreeg direct vijf kwade noten en moest voor de klas gaan staan en dat been, waar hij mee had geschopt, optrekken, zodat hij op een been stond. De stok werd ernaast gezet. De voorstelling kon beginnen. De broeder begon tegen die stok te praten. “Max, let er op. Als hij met dat been op de grond komt, moet je me waarschuwen.” Hij leek er zichtbaar plezier in te hebben. Wij moesten er wel om lachen, maar wij kenden de uitwerking nog niet. De jongen kon dat niet volhouden en zijn voet raakte de grond. Maternus kwam van zijn lessenaar, pakte Max en sloeg een paar keer op zijn kuit.

De jongen begon te huilen en mocht terug naar zijn plaats. “Goed zo, Max”, zei hij dan. Wij werden er stil van. Dit was niet het enige voorbeeld van zijn afstraffingen. Ik heb het zelf aan den lijve ondervonden. De aanleiding weet ik niet meer. Waarschijnlijk zat ik te praten met mijn achterbuurman. Ik moest naar voren komen en kreeg vijf kwade noten. Ik moest voor het bord komen staan en kreeg een blok hout op mijn hoofd. Weer werd Max erbij gehaald. Gelukkig was het halverwege de les en wonder boven wonder heb ik het volgehouden. Dat vond hij een prestatie en de vijf kwade noten werden doorgestreept.

Hij gebruikte niet altijd de hulp van Max. Vele malen pakte hij het koord dat rond zijn middel zat, met aan het lange einde verschillende knopen. Daar kon hij flink mee meppen. Ik heb het meegemaakt toen ik van de kapper terugkwam; dat deden we tijdens de les. Hij had blijkbaar gezegd dat de boeken opgeruimd moesten worden en ik had dat niet gehoord. Ik was op mijn plaats gaan zitten. De broeder keek rond en zag dat er bij mij nog boeken lagen. Hij kwam naar me toe en begon meteen te slaan. Ik beschermde mijn hoofd met mijn armen. Hij sloeg best hard, maar ik gaf geen kik. Dat was niet slim, want dan stop-te hij niet. Ik liet dus maar snel een brul. Hij liep toen naar de lessenaar en schreef vijf kwade noten op. Mijn vriend Daan die in de eerste bank zat, maakte een opmerking dat ik naar de kapper was en ik dat niet kon weten. Toen kreeg hij ook vijf kwade noten. Mijn vriend werd zo kwaad, dat hij de stapel schriften die voor hem op een tafeltje lagen, pakte en voor de broeder zijn lessenaar gooide. Wij zijn toen uit de klas gelopen en naar de directeur gegaan. Daar hebben wij ons beklag gedaan. De directeur zei “Broeder Maternus krijgt af en toe van die aanvallen. Hij kan daar eigenlijk niets aan doen. Hij is vroeger in het Jappen-kamp mishandeld. Ze hebben hem toen gemarteld door water in zijn achterste te pompen en op zijn lichaam werden sigarettenpeuken uitgemaakt. Maar ik zal maatregelen nemen zodat dat niet meer gebeurt.”

We kregen toen een andere broeder, Giovanni. Dat was heel wat beter, al had die ook zijn eigenaardigheden. Het bleek dat hij smetvrees had. Hij waste zijn handen ieder uur wel een paar keer. Hij had een kale kop. We kregen in ieder geval goed les, zodat ik op het einde van dat jaar geen onvoldoende op mijn rapport had.

Winters vermaak

Wij hadden met een groepje afgesproken om ons haar als een borstel zo kort af te laten knippen. Dat noemden ze een bibob. Toen onze klas aan de beurt was, waren er al een paar jongens die al geweest waren, die het niet gedaan hadden. Wij lachten ze uit. Ik was aan de beurt en zei tegen de kapper "Ik wil een bibob, hele korte stekeltjes." Toen ik in de klas terug kwam, lachten er nog meer. Achteraf bleek ik de enige te zijn.

Met Sinterklaas werden er cadeautjes uitgedeeld. Mijn vriend Daan kreeg een heel lang pak dat hij op het toneel bij de goedheiligman moest uitpakken: kwam er een rib van een koe uit!

Wij gingen een liedje zingen. "Daan zat in de bomen op eekhoorntjesjacht.. het eekhoorntje ging springen naar de volgende tak... Daan sprong hem na en maakte een grote smak", enz.

Zo was er een jongen die zat nooit stil. Hij kreeg een hobbelpaard. Daar werd ook een liedje op gemaakt en Sjefke moest onder-tussen schommelen.

Een ander jongetje dat dikwijls moest huilen omdat hij weer eens iets niet kende kreeg een grote fles. Toen hij bij Sinterklaas stond begonnen wij te zingen. "Hoor ons Robby nou eens huilen, omdat hij weer iets niet kent ... jonge, jonge, je moet niet pruilen, wees nu eens een flinke vent. Vang je tranen op in deze fles en als hij vol is drink hem dan uit. Dan wordt jij een flinke guit." Terwijl wij zongen, begon hij direct te huilen. Wij moesten lachen.

Maar ik werd ook naar voren geroepen. Ik kreeg van Sinterklaas een groot zwaar pak en maakte het open. Er zaten een paar bakstenen in en een haarnetje. Dat moest ik over mijn haar doen. Toen werd gezongen "Wend het roer, daar kom ik aangevaren.... Op mijn kop prijkt een bos bibob.... Alle ogen kijken en zij staren, naar het

haar van deze modepop... als de klok begint te luiden om het einde te beduiden, gaat die kam weer door het haar van Michielsens met zijn bibob.”

Ook werd in de refter Sinterklaas gevierd. Zo hadden wij van thuis een cadeau meegekregen; ik wist wat erin zat. Maar wat gebeurde er?

Het was begin december gaan vriezen. Het ijs op de Groote Meer was sterk genoeg. We mochten daar schaatsen op 4 december. Ik zou met Sinterklaas kunstschaatsen krijgen. Ik vroeg aan broeder Ernest of ik mijn cadeau uit mocht pakken. “Dan heb je pech” zei de broeder, “want alle cadeautjes zitten achter slot en grendel, Sinterklaas heeft de sleutel en die komt pas op 5 december.”

Gelukkig hebben we die winter nog veel kunnen schaatsen. Er was een broeder die dat goed kon. Die zag mij bezig en zei: “Kom maar eens hier, zal ik jou eens leren walsen.” Hij was een sterke vent. Hij gooide me in het rond alsof het vanzelf ging.

Daar heb ik echt veel van geleerd. Zijn naam weet ik niet meer. Hij heeft me een fijne schaatswinter gegeven.

In de winter is het vroeg donker en waren de avonden best lang. Zo kon je figuurzagen leren. Aan een lange tafel zaten de jongens die zich hadden opgegeven. Ik heb het veel gedaan. Zo heb ik een sche-

merlamp gemaakt. De kap was van heel dun triplex. Ook maakte ik een boot op het water met stof aan de binnenzijde beplakt, zodat het licht er doorheen scheen. Thuis heeft het lang op mijn slaapkamer gestaan.

Voor mijn moeder had ik een dienblad gemaakt. Een stevige bodem van multiplex, waar stevige handvatten doorheen zaten, en het dunne triplex dat buigzaam was voor de rand. Op de bodem maakte ik van triplex een tropische vogel, die ik afdekte met een glasplaat. Dat

was veel werk, maar door het vele doen werd ik er ook handig in. De broeder vroeg of ik voor de refter plantenbakken wilde maken van multiplex. Je moest dan je zaag goed recht houden, zodat je een zaagsnede kreeg van 90 graden. Ik vond het leuk werk. We deden ook veel spelletjes zoals kaarten, Stratego, competitiedammen, schaken, tafeltennis en biljarten. Dat kon je thuis allemaal niet. Ik verveelde me nooit.

Watersnood

De winter van 1952-1953 zal ik nooit vergeten. Ik zat toen op de mulo. We zaten gespannen naar de radio te luisteren, naar de berichten over de watersnood. Op onze school zaten veel boerenjongens van Zuid-Holland - Goeree Overflakkee. De jongens raakten in paniek. "Dat is bij ons thuis!" Dan gingen de berichten weer over West-Brabant en Zeeland. We mochten proberen naar huis te bellen. Toen ik belde stond bij ons in de Damespolder het water achter de dijk. Met zandzakken probeerden ze die te versterken.

Toen wij naar Ossendrecht gingen, stond bij de Aanwas het water tot tegen de dijk. We zagen aangespoelde schapen en koeien. Toen ik dat zag wilde ik naar huis. Dat mocht gelukkig. Ik mocht naar huis bellen en ze kwamen me halen. De dijk in onze polder heeft het gelukkig gehouden. Mijn vader zei "Toen de dijk bij de grote polder bij Kruiningen doorbrak, zag je hier het water 10 cm zakken." Dat is ons geluk geweest. Door lekende sluizen stonden de sloten vol en was er water op de lagergelegen percelen. De paarden en koeien waren geëvacueerd, maar konden zo weer terugkomen. Bij eb liep de Völckerpolder leeg en werd er gezocht naar verdronken mensen.

Het bleek om vijf personen uit een familie te gaan. Ze werden bij ons op de boerderij in de buitenkeet opgebaard. De vader en moeder woonden in Wemeldinge en kwamen hun opgebaarde kinderen identificeren. Dat was afschuwelijk. Ze hadden zes kinderen, waarvan één getrouwd en niet op de boerderij was. Bij vloed stond er weer water in de polder, maar niet zo hoog.

Het heeft best lang geduurd voor alles hersteld was, vooral in de grote Kruiningse polder. Het duurde wel meer dan een jaar.

Vaarwel kostschool

Op de mulo had ik veel moeite met vreemde talen. De eerste termijn ging nog wel, maar na de watersnood was mijn overtuiging dat ik boer wilde worden. Daarom vroeg ik me af waar ik die talen toch voor nodig had. Dat was niet motiverend, terwijl de andere vakken juist wel goed gingen - vooral tekenen en godsdienst.

Mijn vader had het best druk op de boerderij. Ik weet niet of dat de reden was, dat ze me dikwijls als laatste kwamen halen, nadat ik ze gebeld of geschreven had dat het vakantie was. Ik vond het niet erg als laatste de school te verlaten. Ik was dan op de grote biljart aan het oefenen. De broeder zei dan dat ik nog maar eens moest bellen, want hij dacht dat ze me vergeten waren.

Thuisgekomen was ik weer blij dat ik met mijn broertje kon spelen. Wanneer hij weer iets kapot had gemaakt, zei hij altijd dat ik het kon maken. Van alles wat hij kreeg moest hij weten hoe het er van binnen uit zag. De autootjes waren toen van ijzer. Hij had wel

gezien dat ik de ijzeren lipjes moest ombuigen, om ze uit elkaar te halen zodat ik dan de veer weer vast kon zetten. Bij iedere nieuwe auto maakte hij deze direct zelf open. Dat deed hij zo dikwijls, dat de lipjes afbraken.

Hij mocht van mijn moeder bij mij slapen en dat vond hij leuk. Ik tilde hem boven mijn hoofd en liet

hem dan op bed vallen en moest verhaaltjes voorlezen. We werden echte maatjes. Hij moest en zou mee om mij weer weg te brengen naar kostschool. Hij was heel nieuwsgierig. In de eetzaal heeft de broeder voor hem nog een stoel bij gezet en mocht hij meeten. Hij wilde later ook naar kostschool.

Na het eerste jaar stond mijn besluit vast. Ik zou naar de Landbouwschool gaan. Ik heb een leuke tijd op Ste Marie gehad en nooit iets van - het later in de pers breed uitgemeeten - misbruik van kinderen ervaren of gehoord. Voor mij ging een wereld van mogelijkheden open, vooral op sportgebied. Ik mocht zelfs in het eerste elftal staan. Maar toen ik thuis was en mijn oom vroeg of ik bij Meto wilde spelen, zei mijn vader meteen "Daar komt niks van in. Zeker zijn benen kapot laten schoppen. Hij moet werken."♣

IN MEMORIAM JACQUES VAN DEN BUSSCHE

de wandelende encyclopedie van Ossendrecht

Tekst: Willem de Weert in samenwerking met Fon van den Bussche en John van Dooren

Deze zomer overleed Jacques van den Bussche, 94 jaar oud. Het Zuidkwartier verloor met hem een gedreven onderzoeker van de geschiedenis van vooral Ossendrecht, het dorp waar hij op 24 juni 1929 geboren werd en op 11 juli 2023 in Mariahove overleed.

Jacques behoorde met Cor van Opdorp tot de eerste leden van onze heemkundekring die in 1977 werd opgericht. Hij had een grote belangstelling voor de geschiedenis van de streek, maar kwam pas op latere leeftijd toe aan het onderzoeken daarvan.

Jacques verloor zijn vader toen hij pas 9 jaar oud was. Dit was een levensbepalende gebeurtenis want hij voelde een grote verantwoordelijkheid voor zijn moeder en drie zusters die samen met hem achterbleven. Studeren zat er niet in, armoede en de oorlogsjaren bepaalden zijn jongensjaren. Tot zijn 27e jaar heeft hij zijn loon afgedragen aan zijn moeder. De verdiende overuren mocht hij sparen. Met een kleine lening bouwde hij een eigen huis in de Kromstraat te Hoogerheide, hij was zeer handig, waar hij vanaf 1957 met zijn vrouw Joke Goossens, die sterk aan Hoogerheide gehecht was, woonde. Ze deelden ook de liefde voor het kweken van perkplanten dat in de tuin en kas plaatsvond.

Studie streekgeschiedenis

Toen hij in 1987 met prepensioen kon, stortte Jacques zich vol overgave op de streekgeschiedenis. Als autodidact bekwaamde hij zich in het historisch onderzoek en werd vaste gast in de archieven van Bergen op Zoom, Den Bosch, Middelburg en overal waar zijn interesse hem bracht. Zijn werk kenmerkte zich door een grote precisie en streven naar perfectionisme. De feiten moesten kloppen, met fantasieverhalen had hij weinig

op. De resultaten van zijn onderzoeken verschenen met regelmaat van 1978 t/m 2019 in de Tijding (zie overzicht hiernaast). Hij werkte mee aan tentoonstellingen in ons museum Den Aanwas zoals over Onze Jongens in Indië (1993) en Wielerkampioenen van de Zuidwesthoek (2000).

*Een favoriet schilderij van Jacques van het vroegere Ossendrecht.
Schilder Ivo Winckelmans.*

Bij de presentatie van zijn boek over 100 Jaar wielersport in de Zuidwesthoek waren coryfeeën Harm Ottenbros, Gerrie Knetemann en Jan Janssen aanwezig wat hem als liefhebber van de koers veel plezier deed.

Als lid van de monumentencommissie in de gemeente Woensdrecht leverde hij bijdragen aan de naamgeving van straten en viaducten en bracht advies uit over monumentenzorg. Regelmatig werd hij geïnterviewd door de krant en Omroep Brabant en hij was op televisie te zien in het programma Verborgen verleden waarin presentator Cornald Maas naar zijn voorouders zocht.

Boeken en films

Hoogtepunt zijn de vier boeken die hij schreef en in eigen beheer uitgaf (zie overzicht). Een ander hoogtepunt in zijn oeuvre is de zevendelige filmserie 'Ossendrecht, een dorp vol cafeetjes' die hij samen met zijn neef John van Dooren maakte. Elke aflevering van anderhalf uur is wel 5 tot 10 keer vertoond, zoveel belangstelling was er voor de films.

Jacques en zijn neef John van Dooren aan het werk voor de films over de cafeetjes in Ossendrecht.

Mensen van Ossendrecht

Jacques van den Bussche kende de mensen van Ossendrecht en de (oudere) inwoners kenden hem. Hij sprak graag persoonlijk met hen over vroeger en wist soms meer over hun familie te vertellen dan ze zelf wisten. Hij was daarvoor vaak van huis en als de kinderen vroegen waar vader was, antwoordde zijn vrouw met een knip-oog: 'Hij is weer eens naar het Heilig Land van Ossendrecht'. Deze uitspraak sierde dan ook de rouwkaart.

Voor zijn verdienstelijke werk werd Jacques van den Bussche in 2009 onderscheiden als Lid in de orde van Oranje-Nassau en in 2015 met het Ossendrechts Lintje.

Boeken en artikelen geschreven door J. v.d. Bussche vanaf 1978 t/m 2019:

Boeken

- Peekoffie uit Ossendrecht. Uitgavejaar: 1996
 - Ossendrecht en zijn edelachtbaren. Uitgavejaar: 1996 (met opheffing gemeente Ossendrecht)
 - Waterbelang in Ossendrecht. Uitgavejaar: 1997
 - De Wielerkampioenen. Uitgavejaar: 2000
- (Een aantal boeken is nog verkrijgbaar. Mail voor informatie naar bussche4@xs4all.nl.)

Artikelen in de Tijding:

- Woensdrecht in oude wegen (4 delen Toponymie) 1978 t/m 1979
- Ossendrecht in oude wegen (9 delen Toponymie) 1980 t/m 1983
- Putte in oude wegen (5 delen Toponymie) 1983 t/m 1985
- Van wat verdween (8 delen) 1990 t/m 1994
- Ossendrecht aan de Schelde 1991-2
- Herinneringen oorlogsgeschiedenis 1994-2
- Streekheemmuseum "Den Aanwas" 1994-3
- Reformatie te Ossendrecht n.a.v. 200 jaar protestantse kerk 1998-3
- Ossendrecht, een dorp vol cafeetjes (25-delige serie) 2003 t/m 2015
- Het rijke Roomse leven 2010-2
- Onze Ossendrechtse polderjongens en de waterwerken 2011-3
- Herstellingsoord Dennenheuvel 2012-1
- Tuberculose in Ossendrecht 2015-1
- Smokkel aan de Nederlands Belgische grens 2016-1
- Het stenen tijdperk op de Brabantse Wal (4-delige serie) 2016 t/m 2017 + voor de volledigheid deel 5 Huijbergen door C.P.J. Hoeckx
- Wat verdween: de Ossendrechtse Meiduinen & het oude Ossendrechtse voetbalveld 2019-1 en 2

← *Jacques van den Bussche in gesprek met Cornald Maas voor het televisieprogramma Verborgen verleden.*

'DE EERSTE DAM'

OVER DE BLOEDIGE STRIJD IN OKTOBER 1944 OM DE TOEGANG TOT ZEELAND

'De Eerste Dam', het nieuwe boek van Robert W. Catsburg, vertelt het dramatische verhaal van de meer dan achthonderd Canadese, Belgische en Duitse jonge mannen die in oktober 1944 het leven lieten om de toegang tot Zeeland, de Kreekrakdam, te veroveren.

Deze slag werd in oktober 1944 op beide oevers van de Westerschelde geleverd om de vrije toegang tot de haven van Antwerpen mogelijk te maken. Deze haven was cruciaal om de bevoorrading van de frontlinie, die zich steeds verder oostwaarts verplaatste, gemakkelijker te maken. De Slag om de Schelde volgde op de verloren Slag om Arnhem die in september 1944 op een fiasco uitliep. De film 'De Slag om de Schelde' speelt zich af rond de Sloedam. Maar de strijd om de Kreekrakdam, de eerste dam op de weg naar Zeeland, ging hieraan vooraf en duurde veel langer en was veel heviger.

Slag om Woensdrecht

Het boek neemt de lezer mee in de persoonlijke details van de strijd. Van uur tot uur en van straat tot straat zijn de gebeurtenissen aan het front te volgen, vaak gruwelijk en met dodelijke afloop. Het verhaal begint op maandag 2 oktober in Merkssem, waarna de bevrijders via Ekeren en Berendrecht de grens bij Putte en Ossendrecht passeren. Op zaterdagmiddag 7 oktober arriveren de eerste Canadezen in Hoogerheide. De weg naar Zuid-Beveland ligt in het zicht. Maar als er een Duitse gevechtsgroep in Woensdrecht aankomt, breekt de strijd los. Een hevige gevecht, dat nu bekend staat als De Slag om Woensdrecht, zal maar liefst zestien dagen en nachten duren en honderden Canadese en Duitse soldaten en tientallen burgers het leven kosten.

Jonge Duitse krijgsgevangen soldaten in Putte.

Soldaten van de Calgary Highlanders keren na de gevechten op Lindonk terug in Hoogerheide via de Antwerpsestraatweg.

Op 27 oktober trekken de Duitsers zich terug ten noorden van de Zoom. In Hoogerheide en Woensdrecht staat eind oktober nauwelijks nog een huis overeind.

Bronnen

Het boek van Catsburg is niet het eerste dat over de bevrijding van de Zuidwesthoek gaat, maar nu wel het meest gedetailleerde en omvangrijke (580 blz.). Met internet zijn de laatste jaren veel meer primaire bronnen toegankelijk geworden. Catsburg raadpleegde de afgelopen jaren naar eigen schatting meer dan tienduizend bronnen, zoals dagrapporten van Canadese officieren, brieven van de Duitse legerleiding en uitgeschreven radioberichten.

Conclusie

In zijn conclusie stelt Catsburg vragen over waarom de strijd zo lang duurde en veel levens kostte. Hij noemt als oorzaken de soms gebrekkige strategie en samenwerking tussen de Canadese eenheden, het matige werk van de inlichtingendienst en het gebrek aan zware artillerie die namelijk merendeels in Zeeuws-Vlaanderen was ingezet. Ook is hij kritisch over de mytevorming rond de Duitse 'elitetroepen' die zich in de spoordijk naar Zeeland hadden ingegraven.

Nieuw-Borgvliet. De verwoestingen van oktober 1944 in beeld.

'Uiteindelijk waren het ook maar gewone adolescenten die, ondanks hun naïeve enthousiasme, onbewust als kannonenvoer in de oorlog terechtkwamen.' *De Eerste Dam* is al met al een verhaal over het lelijke gezicht van de oorlog die in oktober 1944 achthonderd jonge mensen het leven ontnam.♣

Illustraties afkomstig uit het boek *De Eerste Dam* van R.W. Catsburg.

← Kaart van de aanvalslinies van de Geallieerden in West-Brabant en richting Zeeland.

Over de schrijver:

Robert W. Catsburg presenteert met *De Eerste Dam* zijn zevende boek over de Slag om de Schelde.

Catsburg is in 1969 geboren in Oostburg (Zeeuws-Vlaanderen). Dit stadje werd tussen 20 en 30 oktober 1944 zo verwoest dat zelfs het stratenpatroon niet meer herkenbaar was. Het zette hem aan deze strijd te bestuderen en op papier te zetten. Toen hij later in Welberg ging wonen kwam hij ook hier de Slag om de Schelde tegen. Hij publiceerde vervolgens boeken over de bevrijding van Welberg, Steenberghe, Dinteloord, Roosendaal en Nispen. Zijn voorlaatste boek *Het Negende Beleg* beschrijft de bevrijding van Essen, Wouwse Plantage, Bergen op Zoom en Tholen. Zijn nieuwste boek *De Eerste Dam* gaat over de bloedige strijd tussen Duitse en Canadese troepen om de Kreekrakdam, de eerste dam op de weg naar Zeeland, te veroveren. Alle boeken van de auteur zijn verkrijgbaar via www.boekenbestellen.nl.

TIJDING, KRONIEK VAN HEEMKUNDEKRING HET ZUIDKWARTIER

'Tijding' is het periodiek van heemkundekring 'Het Zuidkwartier' en verschijnt drie keer per jaar. Met Zuidkwartier bedoelen we het gebied ten zuiden van Bergen op Zoom. Losse nummers van de Tijding zijn verkrijgbaar via de distributie. Tijdens de openingstijden kunt u hiervoor ook in het museum terecht. Een nummer van het lopende jaar kost € 10,00 en van voorgaande jaren € 7,50. Op de website staan alle Tijdingen behalve de laatste twee jaargangen.

Inlichtingen over het lidmaatschap kunnen worden ingewonnen bij alle bestuursleden. Voor specifieke vragen over het lidmaatschap kunt u terecht bij de ledenadministratie (John Mathijssen). Op onze website kunt u alles vinden over heemkundekring Het Zuidkwartier en het lidmaatschap. Daar kunt u ook een inschrijfformulier uitprinten. De contributie bedraagt € 25,00 per jaar, per gezin. Leden woonachtig buiten de gemeente Woensdrecht wordt € 11,50 aan portokosten in rekening gebracht, voor België € 13,00.

Bankrekening: NL86 RABO 0140 5214 37 tnv HKK Het Zuidkwartier te Hoogerheide.

Website: www.hkk-zuidkwartier.nl

 <http://www.facebook.com/hetzuidkwartier>

Redactie: J. Daalmans, J. van Elzaker, M. Roskamp / Vormgeving: Maria Roskamp
Gedrukt door Van Gorsel Digital Colour Print V.O.F., www.vangorseldcp.nl

Op de koft een fragment van de KG 43: ets, oud ingekleurd; historische kaart van West-Brabant en Zeeland met de oorlogshandelingen van 1631. Kaart: collectie Regionaal Historisch Centrum Bergen op Zoom

Nadruk van, of overname uit "Tijding" van een artikel of gedeelte(n) daarvan in welke vorm dan ook, is zonder toestemming van het bestuur en de schrijvers van de artikelen niet toegestaan. De heemkundekring "Het Zuidkwartier" aanvaardt geen enkele verantwoording aangaande de stijl of de juistheid der artikelen, doch laat deze geheel voor rekening van de ondertekenaars.

HEEMKUNDEKRING "HET "ZUIDKWARTIER"

Voorzitter vacant

e-mailadres: voorzitter@hkk-zuidkwartier.nl

Secretariaat:

mevrouw O. Jansz, tel. 06 11 04 44 86

e-mailadres: secretaris@hkk-zuidkwartier.nl

postadres: Aanwas 29, 4641 JE, Ossendrecht

Penningmeester/ledenadministratie:

de heer J. Mathijssen, tel. 06 57 33 60 85

e-mailadres: penningmeester@hkk-zuidkwartier.nl

Postadres Calfven 69, 4641 RC, Ossendrecht

Bestuursleden:

de heer C. Dingemans, tel 06 50 63 77 85

e-mailadres: cm.dingemans@ziggo.nl

de heer P. Lucius, tel 06 52 06 12 99

e-mailadres: paul.lucius@jumbo.com

de heer D. Verbeek, tel 06-22 37 21 35

e-mailadres: dverbeek@ziggo.nl

Website-beheerder:

de heer S. Schauenburg

e-mailadres: webmaster@hkk-zuidkwartier.nl

CONTACTPERSONEN WERKGROEPEN

Redactie Tijding: kopij inleveren bij

- e-mailadres: mariarosskamp@kpnmail.nl

Distributie:

- de heer J. Mathijssen, tel 06 57 33 60 85

e-mailadres: penningmeester@hkk-zuidkwartier.nl

- de heer M. Gremmen, tel. 06 45 33 96 00

e-mailadres: m.gremmen@kpnmail.nl

Archeologie: de heer H. van der Kuijl

e-mailadres: archeologie@hkk-zuidkwartier.nl

Dialecten:

de heer J. Luysterburg, tel. 0164 85 21 41

e-mailadres: luysterburg01@ziggo.nl

Documentatie:

de heer C. Rennen, tel. 0164 61 24 40

e-mailadres: keesrennen@hetnet.nl

Fotografie:

de heer H. Hekhuizen, tel. 0164 61 26 94

e-mailadres: info@defotograaf-hekhuizen.nl

Genealogie:

de heer C. Cleeren, tel 0164 60 35 33

e-mailadres: cormar6565@gmail.com

't Kwartier/ heemtuin: vacant

Museum:

tijdelijk: mevrouw O. Jansz, tel. 06 11 04 44 86

e-mailadres: secretaris@hkk-zuidkwartier.nl

Oude handwerktechnieken:

mevrouw J. Schols, tel. 06 22 29 11 28

e-mailadres: j.schols01@gmail.com

